United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Jelling Mounds,
Runic Stones and Church
inscribed on the World
Heritage List in 1994

Jelling Monumenterne

Forvaltningsplan 2021-2024

Juni 2021

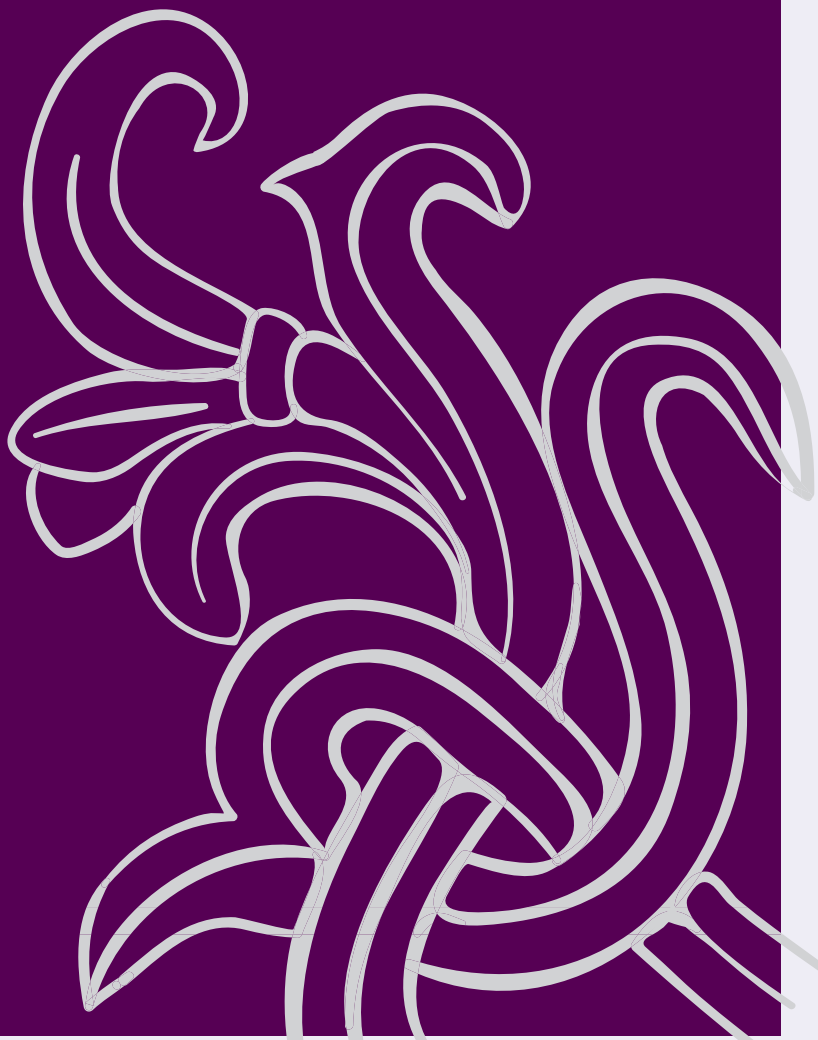

Indholdsfortegnelse

Forord 3

1. Formålet med forvaltningsplanen 6

2. Introduktion og baggrund 7

3. Ansvaret for verdensarvsområdet 11

4. National lovgivning 18
   - 4.1 Retsregler i tilknytning til forvaltningsplan for Jelling Monumenterne
   - 4.2 Kommuneplan
   - 4.3 Lokalplan

5. Værdier - Identificering af vision, værdier og planer for Monumentområdet 28
   - 5.1 Vision
   - 5.2 Værdier
     - 5.2.1 Økonomiske værdier
     - 5.2.2 Forskningsmæssige værdier
     - 5.2.3 Uddannelses- og formidlingsmæssige værdier
     - 5.2.4 Kirkelige og Sociale værdier
     - 5.2.5 Arkitektonisk og kunstnerisk værdi
   - 5.3 Strategiplan for Jelling Monumenterne
   - 5.4 Helhedsplan for Monumentområdet i Jelling
   - 5.5 Byvision

6. Trusler mod områdets værdier 42

7. Forvaltningstiltag 45
   - 7.1 Gudstjenester, kirkelige handlinger og andre aktiviteter
   - 7.2 Turister
   - 7.3 Rekreative og kulturelle aktiviteter

8. Økonomiske ressourcer og implementering 46
   - 8.1 Økonomi
   - 8.2 Implementeringsplan

9. Bilag
   - Bilag A Monitorering 51
   - Bilag B Strategi for ro omkring kirken 53
   - Bilag C Brug af Monumentområdet i Jelling - arrangementer 55
   - Bilag D Brug af Monumentområdet i Jelling – placering 59
   - Bilag E Drift af Monumentområdet i Jelling 65
   - Bilag F Afskærmning af runestenene i Jelling. Plan for drift og vedligeholdelse 69

Forord

Forvaltningsplanen for Jelling Monumenterne omfatter alle vikingetidens anlæg i palisadeområdet. De to gravhøje, skibssætningen, kirken og palisaden.

Jelling Monumenterne blev i 1994 optaget på UNESCO's liste over Verdensarv, og i 2018 blev palisaden tilføjet til nomineringen. Jelling Monumenterne skal på den baggrund leve op til verdensarvskonventionen.

Verdensarvskonventionen har til formål at bevare kultur- og naturværdier, der er så unikke, at de er umistelige for menneskeheden. For at sikre, at det sker, er der udarbejdet retningslinjer for stederne, der fastlægger, at der skal udarbejdes forvaltningsplaner, jf. afsnit II.F i de operationelle retningslinjer for implementering af Verdensarvskonventionen.

Slots- og Kulturstyrelsen skal som den nationalt ansvarlige myndighed følge op på, at konventionen og de operationelle retningslinjer efterleves.

Verdensarvsstederne har ansvaret for at sikre, at deres forvaltningsplaner løbende ajourføres.

Denne forvaltningsplan er revideret i et samarbejde mellem Jelling Menighedsråd, Vejle Provsti, Vejle Kommune, Nationalmuseet (Kongernes Jelling), Jelling lokalråd, VejleMuseerne og Slots- og Kulturstyrelsen.

Forvaltningsplanen er organiseret ved en styregruppe, en samarbejdsgruppe og en sitemanager.

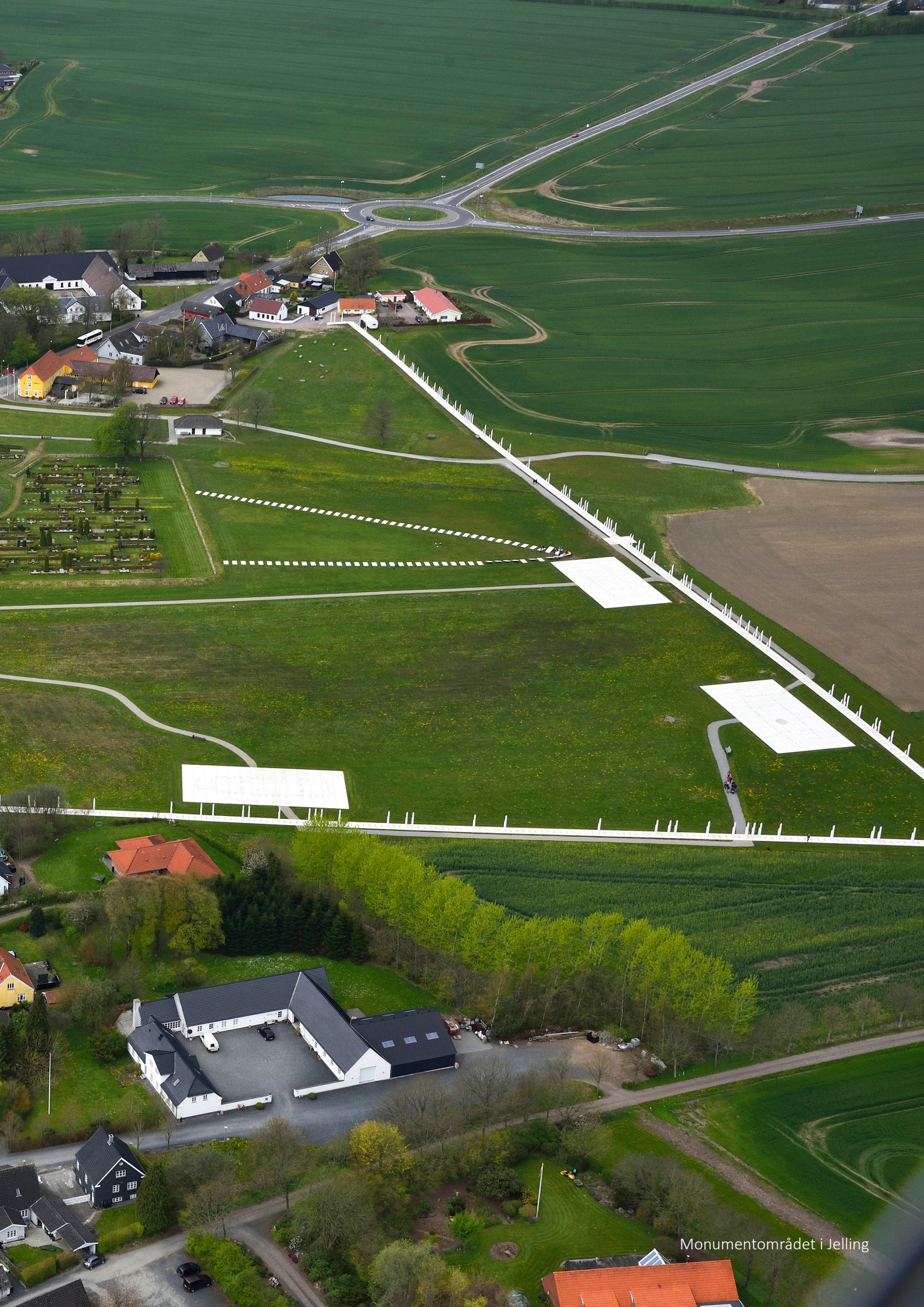

Monumentområdet i Jelling

1. Formålet med forvaltningsplanen

Hovedformålet med forvaltningsplanen er at beskytte og bevare Jelling Monumenterne med de universelle værdier, de repræsenterer.

Desuden udstikker planen retningslinjer for den samlede brug og formidling til beboere, brugere og besøgende i området.

Forvaltningsplanen er et værktøj for styregruppen og samarbejdsgruppen i arbejdet med virkeliggørelsen af planens formål. Den daglige pleje og vedligeholdelse varetages i fællesskab af Jelling Menighedsråd og Vejle Kommune.

Forvaltningen af verdensarvsværdierne er således fordelt på lokale, regionale og nationale hænder med et operationelt ansvar dannet gennem en allerede eksisterende praksis, der er fuldt ud accepteret af de involverede parter.

2. Introduktion og baggrund

Da Jelling Monumenterne blev optaget på UNESCO's verdensarvsliste i 1994, stod der i begrundelsen:

"Jelling-monumenterne består af to gravhøje, to runesten og en middelalderkirke. Gravhøjene og den ene runesten er et slående eksempel på en hedensk nordisk kultur, mens den anden runesten og kirken illustrerer religionsskiftet i Danmark, og det samlede monument markerer således overgangen fra hedenskab til kristendom i Danmark."

Daværende direktør for Kulturarvsstyrelsen Steen Hvass skrev følgende begrundelse for ansøgningen til UNESCO:

"For mere end tusind år siden skabtes monumentet i Jelling for at vise eftertiden:
At her samledes landet til et rige.
Her optræder navnet Danmark for første gang.
Her blev kristendommen den officielle religion i Danmark.
Her præsenteres kongen – stamfader til det nuværende danske kongehus.
Her står symbolet på grundlæggelsen af den danske nation.
Her markeres ændringen fra et nordisk hedensk samfund til en europæisk kristen civilisation.
Et tilsvarende monument findes ikke noget andet sted i verden".

Resultater fra de arkæologiske udgravninger i 2006-2013 blev i juli 2018 tilføjet i Unesco-nomineringen, i form af en "Minor Boundary Modification". Det betyder, at hele monumentområdet nu indgår i Unescos verdensarv. Følgende begrundelse fulgte ansøgningen om modifikationen:

Justification for the modification
"The expansion of the world heritage site is justified by the emergence of important new knowledge about the extent of the monuments, based on the uncovering of important archaeological traces in the area. The traces are related directly to existing components of the world heritage site (burial mounds, rune-stones, and the church), and supplement our understanding of and the historical narrative of the site in essential areas, and thus supplement their OUV to a very high degree.
The background for this extensive, new knowledge is a research and dissemination project, "Jelling-projektet – et kongeligt monument i dansk og europæisk belysning" ["The Jelling Project - a royal monument from a Danish and European perspective"], launched by the National Museum of Denmark, the Vejle Museums, and Aarhus University in 2006 thanks to a large foundation grant...

...The results of the research project have essentially supported though not fundamentally changed the narrative of the Jelling of Viking times as a royal residence and starting point for the change of religion. Likewise it has stressed the view of the significance of the site in northern Europe during Viking times.
Furthermore and just as important, the new investigations have provided more clarity about the chronological relationships between the individual components of the Jelling complex in the period from 958/59 AD to 980/981 AD. The boat-shaped stone setting and the small rune-stone are the oldest monuments at the site prior to 958/59 AD, when the North Mound was build. A little later, in the middle of the monument period, the palisade and attached buildings were constructed and, shortly thereafter, the large rune-stone (Harald's Stone) was raised and the construction of the South Mound was begun. At the end of the period, the palisade burned, and the function of the site as a royal residence ceased."
(Uddrag fra: JELLING World Heritage - Denmark. Proposal for Minor Boundary Modification)

Udsigten fra Kongernes Jelling

Verdensarven er funderet i UNESCO's verdensarvskonvention fra 1972 og UNESCO har opstillet ti kriterier for optagelse på verdensarvslisten. For at blive optaget skal man opfylde mindst ét af kriterierne. Jellingmonumenterne blev i 1994 godkendt på baggrund af kriterium nummer tre:

"Det skal være et enestående eller i det mindste exceptionelt vidnesbyrd om en kulturel tradition eller en civilisation, som er levende eller forsvundet. "

ICOMOS skrev at *"Jelling-monumenterne, og specielt de hedenske gravhøje og de to runesten, er fremragende eksempler på den hedenske nordiske kultur. "*

Det danske rigsfællesskab har ti steder optaget på Verdensarvslisten: Jelling Monumenterne, Roskilde Domkirke, Kronborg Slot, Ilulissat Isfjord, Stevns Klint, Vadehavet, Christiansfeld, Parforcejagtlandskabet i Nordsjælland, Kujataa samt Aasivissuit Nipisat.

De danske verdensarvssteder deltager i møder, seminarrækker m.m., hvor stederne udveksler erfaringer med forvaltning af et verdensarvssted og yder gensidig sparring omkring udnyttelse af turismepotentialet og udarbejdelse af forvaltningsplaner.

Der blev i september 2016 i Thingvellir etableret en nordisk verdensarvsforening. En gang om året bliver der arrangeret Nordisk Verdensarvskonference ved ét af verdensarvsstederne i Norden. Her kan verdensarvsstederne få relevante faglige input og hente inspiration til forvaltning og udvikling af verdensarvsstederne fra andre verdensarvssteder i Norden.

3. Ansvar og organisering

Forvaltningen af Verdensarvsstedet sker i samarbejde mellem en række parter.

Ansvar
Slots- og Kulturstyrelsen har det overordnede ansvar for Verdensarvsområdet i relation til UNESCO og forestår kontakten til UNESCO.

Forvaltning af Verdensarvsområdet bliver varetaget af Jelling Menighedsråd og Vejle Kommune. Dette sker i tæt dialog med Slots- og Kulturstyrelsen, Nationalmuseet, De Kirkelige Myndigheder, Jelling Lokalråd og Vejlemuseerne.

Ansvaret for tilsyn med Verdensarvsområdet er placeret hos De Kirkelige Myndigheder i samarbejde med Nationalmuseet og Vejle Kommune.

UNESCO
Slots- og Kulturstyrelsen
Jelling Menighedsråd og Vejle Kommune

Ejere
Jelling Menighedsråd
Vejle Kommune

Primære interessenter
Slots- og Kulturstyrelsen
Nationalmuseet
Haderslev Stift
Vejle Provsti
Kongernes Jelling
Jelling Lokalråd
VejleMuseerne

Andre interessenter
Unesco Nationalkommission
Forskere
Region Syddanmark
Turistforening Vejle
Visit Danmark
HistorieLab, UCL

Lokale interessenter
Turistorganisationer
Lokale butikker
Borgere i Jelling
Lokale spisesteder
Overnatningssteder
UNESCO-skole, Bredagerskolen

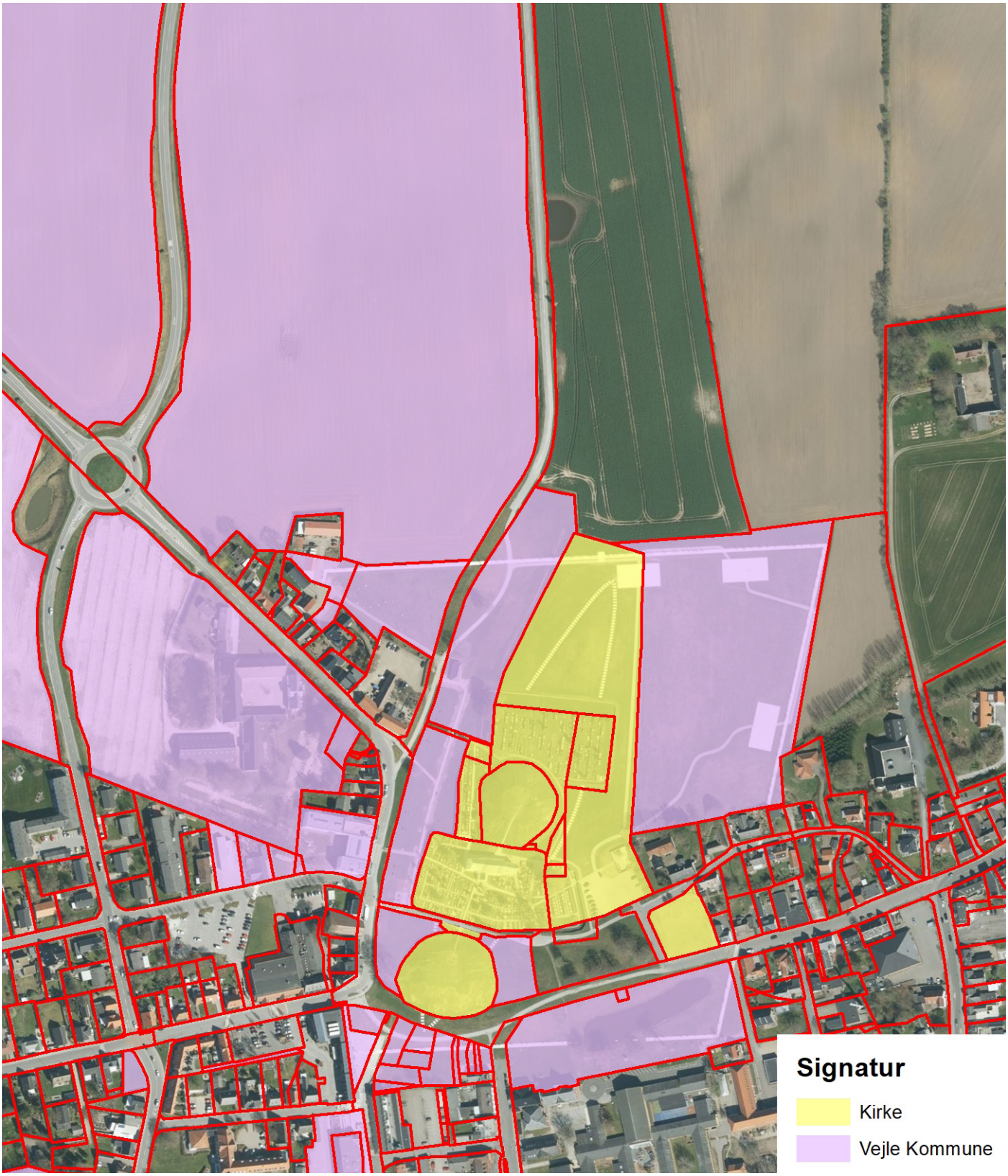

Ejerforhold Monumentområdet

Skibssætning, kirkegårdsdige og palisade

Organisering
Forvaltningen er organiseret ved hhv. en styregruppe, en samarbejdsgruppe og en sitemanager.

Styregruppe

Styregruppens rolle er at
- sikre at Unesco verdensarven i Jelling forvaltes i tråd med forvaltningsplanen
- sikre at forvaltningsplanen løbende revideres og godkende revisionen
- drøfte emner af væsentlig karakter som f.eks. ansøgningen om nominering af site, evt. større anlægsarbejder/byggerier i nærområdet mm.
- påse at der sker en strategisk udvikling af Monumentområdet, for eksempel i forbindelse med at der formuleres indsatser for at skabe bæredygtig turisme
- vurdere evt. ansøgninger om brug af området til større events på foranledning af henvendelse fra samarbejdsgruppen, herunder antal og hyppighed af store arrangementer

Styregruppen mødes 1 x årligt eller efter behov.

I Styregruppen deltager:
- Slots- og Kulturstyrelse
- Nationalmuseum
- Vejle Kommune, borgmester, formand Kultur- og Idrætsudvalg, formand Teknisk Udvalg, kommunaldirektør, kulturdirektør og teknisk direktør
- Jelling Kirke, menighedsråd formand, Vejle Provsti og Stift.
- Jelling Lokalråd, formand

Samarbejdsgruppe

Samarbejdsgruppens rolle er at

- samarbejde om forvaltning af Monumentområdet (Slots- og Kulturstyrelsen er observatør)
- revidere forvaltningsplanen hvert 4. år
- løbende dele viden om arrangementer, anlæg eller lignende med betydning for Monument området
- vurderer ansøgninger om mellemstore arrangementer. Der nedsættes et fagligt udvalg/ arrangementsgruppe, der varetager denne opgave. Udvalget er repræsenteret ved Slots- og Kulturstyrelsen, Nationalmuseet, Kirke, Jelling Lokalråd, Teknik & Miljø og VejleMuseerne

Samarbejdsgruppen mødes 3-4 gange årligt eller efter behov.

I Samarbejdsgruppen deltager:

- Slots-og Kulturstyrelsen (1)
- Nationalmuseum (Kongernes Jelling 1)
- Vejle Kommune (Teknik & Miljø 3, VejleMuseerne 2)
- Jelling Kirke (Vejle Provsti 1, Jelling Menighedsråd 1-2)
- Jelling Lokalråd (1)
- Sitemanager (1)

Sitemanager

Sitemanagers rolle er at

- være bindeled til Slots- og Kulturstyrelsen, der overordnet set har ansvaret for Danmarks UNESCO steder
- kontakt til øvrige UNESCO verdensarvssteder og deltage i tværgående samarbejder i Danmark og i Norden
- være bindeled lokalt mellem de primære interessenter
- yde sekretariatsbistand i forbindelse med styregruppen og arbejdsgruppens møder

Sitemanagerrollen varetages efter aftale af de primære ejere af området, hvor UNESCO verdensarven er liggende. De primære ejere er Vejle Kommune samt de kirkelige myndigheder v. Jelling Menighedsråd.

Monumentområdet og byen

4. National lovgivning

4.1. Retsregler i tilknytning til Jellingmonumenterne.
Retsregler angående gravhøje, runesten og sporene af palisaden er omfattet af museumsloven (fra 2006):

Højene, Runestenene og palisaden er beskyttet af Museumsloven, Lovbekendtgørelse nr. 1505 af 14. december 2006.

Retsregler angående folkekirken:
Lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m. (Lovbekendtgørelse nr. 1156 af 1. september 2016)
Lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde (Lovbekendtgørelse nr. 77 af 2. februar 2009)
Bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde af 22. oktober 2007

Retsregler i øvrigt:
Lov om naturbeskyttelse (lovbekendtgørelse nr. 870 af 14. juni 2013)
Lov om planlægning (lovbekendtgørelse nr. 587 af 27. maj 2013)
Der forvaltes altid i overensstemmelse med gældende regler generelt

4.2. Kommuneplan 2017-2029.
P.t. er det kommuneplan 2017-29 der gælder for Monumentområdet i Jelling. Mål og rammer fra denne kommuneplan er vist i Forvaltningsplanen. I løbet af 2021 laves en revision af kommuneplanen. Det vil til en hver tid være den gældende kommuneplans rammer, der er grundlag for planlægningen i Jelling og Monu-mentområdet, uanset hvad der står i Forvaltningsplanens afsnit om kommuneplan.

I Kommuneplanforslag 2017-29 står der følgende om Jelling:

Mål og rammer for Jelling:

Verdensarven Jelling
Jelling er kendt for Jellingmonumenterne og Seminariet. I 2015 besøgte 142.000 mennesker Jellingmonumenterne, som er optaget på UNESCO´s verdensarvsliste. Med ca. 38.000 gæster i 2016 er Jelling-festivalen også en begivenhed, der tiltrækker besøgende. I Jelling by bor der 3.442 personer, hvilket er en stigning på 144 siden 2012. Det svarer til 4,4% på 5 år.

Seminariet præger byens liv på mange måder, men ikke i så høj grad som tidligere. I dag bor mange af de studerende andre steder og pendler til Jelling med toget eller i bil.

Jellings centrale historie går tilbage til vikingetiden. Bortset fra kirken er den ældste bevarede bebyggelse i bymidten fra omkring 1850. En væsentlig igangsætter for Jellings nyere udvikling er Seminariet, der åbnede i 1841. Jernbanen åbnede i 1884 og løber lige syd for Seminariets område. Jernbanen deler byen i en nordlig del fra før 1970 og de nyere boligområder med tilhørende skoler og institutioner, der ligger syd for banen. Mod nord har fredningen af højene forhindret byudvikling.

Jelling-monumenterne med kirken, de to store høje, runestenene og en stor skibssætning på mere end 350 meter er et af Danmarks vigtigste kulturarvsmonumenter. Nye arkæologiske fund fra 2007 og frem viser, at hele området er omkranset af et imponerende palisadehegn, der dækker et areal på 12 ha. Vejle Kommune har i tæt samarbejde med Nationalmuseet, Slots- og Kulturstyrelsen, VejleMuseerne, Haderslev Stift og særlige eksperter gennemført 1. etape af en ny samlet landskabsbearbejdning og formidling af området. Bearbejdningen indebærer fritlægning af højene, fjernelse af eksisterende bebyggelser, udlægning af markeringer m.v. Sammen med en helt ny udstilling i oplevelsescentret Kongernes Jelling har det løftet oplevelsen af Jelling Monumenterne, så det svarer til områdets status som UNESCO-verdensarv.

Potentiale for udvikling
I Region Syddanmarks analyse af mindre byer i regionen konkluderes det, at Jelling har en relativ klar rolle som bosætnings- og pendlerby. Jelling opleves som attraktiv, hvilket afspejler sig i høje boligpriser og en ret høj befolkningstilvækst og en høj andel af erhvervsaktive i befolkningen. Blandt Jellings udfordringer er handelslivet, som er trængt af de større byer i nærheden. I forhold til dagligvarer er handelsbalancen 98. Det betyder, at omsætningen i dagligvarebutikkerne svarer til 98% af det forventede forbrug blandt Jellings borgere. For udvalgsvarer er tallet derimod kun 17, og det er væsentligt lavere end især Give og Egtved. En anden udfordring er den store sårbarhed på beskæftigelsessiden, som skyldes, at Seminariet er en dominerende arbejds-plads. Seminariet er i dag en del af University College Lillebælt.

Der er store muligheder for udvikling af turismen i Jelling, som stadig ikke er fuldt udnyttet.

Trafikale forhold
For at fredeliggøre Monumentområdet er Gormsgade lukket som gennemkørende vej. Flere eksisterende veje er blevet udbygget og der er anlagt en helt ny vej, Mangehøje, nordvest om Jelling, som leder gennemkørende trafik uden om bykernen.

Der er tog i timedrift, suppleret med busser. En hyppigere drift ville måske kunne få flere til at benytte toget til pendling og dermed aflaste vejnettet. En forbedring af togdriften må også formodes at have en positiv effekt på seminariets elevtal.
En hyppigere togdrift kan blive en realitet i forbindelse med anlæggelse af en bane til Billund som forventes at udgå fra Jelling.

Natur og landskab
Mod syd er landskabet meget kuperet og terrænet falder ned mod Fårup Sø og Grejs Å. Mod nord er landskabet mere fladt. Mod sydvest ligger Fårup Mose. Området omkring golfbanen og Fårup Sø er bynære rekreative områder, som kan udvikles yderligere med joggingstier, vandreruter med videre.

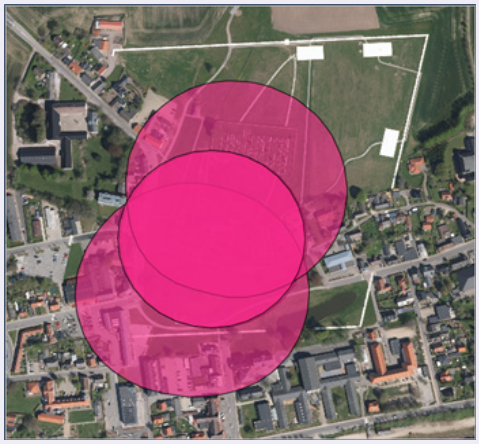

100 m fredningszone
Ifølge Naturbeskyttelsesloven §18
(Se pkt. 4.1)

Fredningzone – gravhøje og den jord-dækkede palisade
Ifølge Museumslovens §29e
(Se pkt. 4.1)

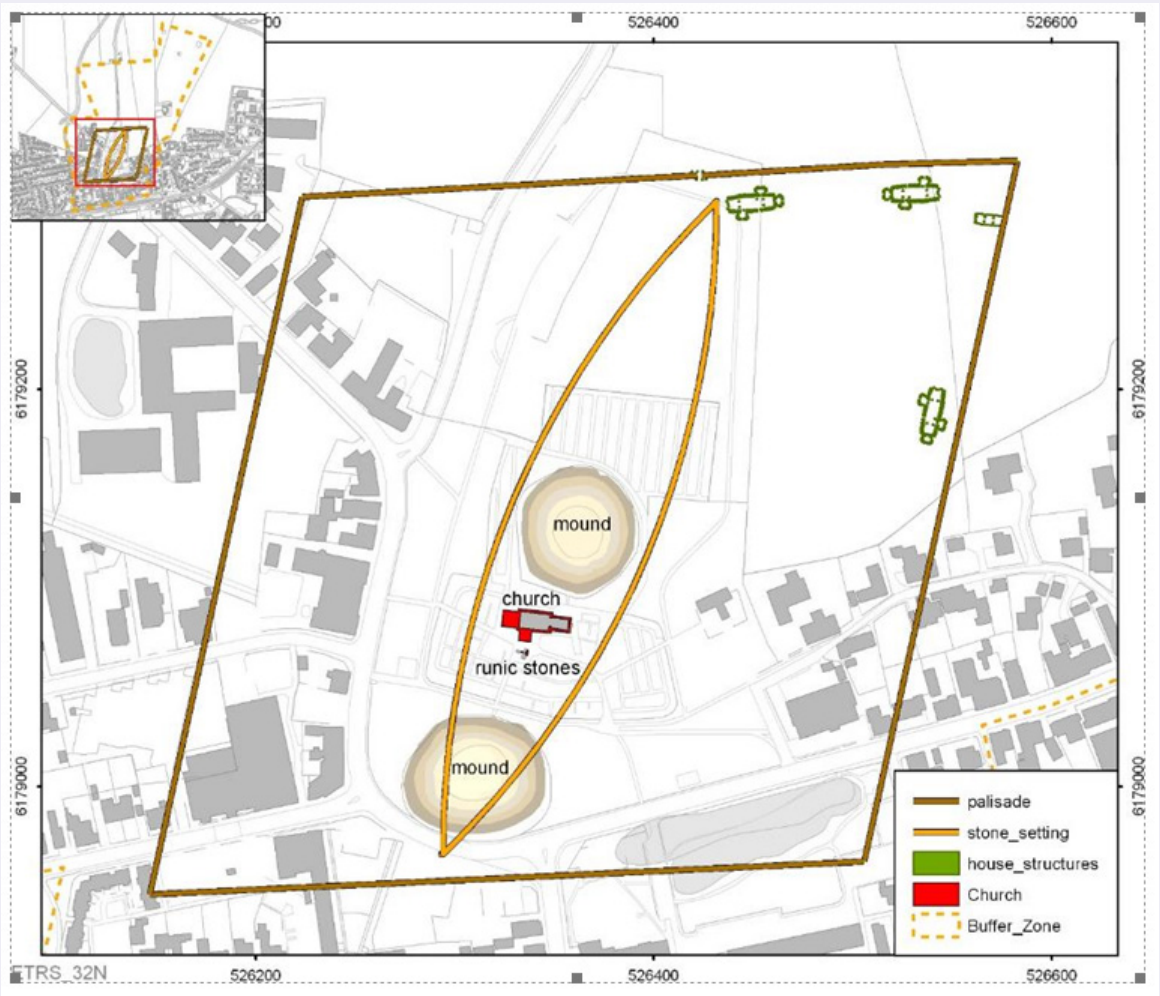

Monumentområdet. Bufferzonen er vist på lille udsnit. Se også side 23.

Bykernen

Byens kerne består dels af et område omkring stationen og seminariet, med Runecenteret, der er indrettet i et tidligere mejeri, og dels af et nyere centerbyggeri ved Gorms Torv og Superbrugsen. Seminariet udgør et spændende og bevaringsværdigt miljø med de meget forskelligartede bygninger, der er placeret i en park. Det overordnede indtryk af bymidten er en meget grøn by, men også en by der mangler en klar struktur. Detailhandelsanalysen peger på, at de mange turister, der besøger byen, er potentielle handlende. De nye arkæolo-giske fund og arbejdet med Monumentplanen har skabt en ny situation for Jelling Midtby, bl.a. med formidling af monumentområdet, nedrivning af huse samt lukning af Gormsgade og etableringen af en ny omfartsvej. I den forbindelse skal udviklingen af Jelling Midtby gentænkes. Jelling By er en af de mest attraktive og aktive byer i Vejle Kommune og med udviklingsplanen søger Vejle Kommune at skabe rammer for en fortsat dynamisk byudvikling og en levende bymidte.

Boligområder

Øst for bymidten har Vejlevej en mere landsbyagtig karakter med det store gadekær omkranset af gamle går-de og huse. Syd for gadekæret løber Damvej/Nyvej med villabebyggelse overvejende fra 1960´erne. Den for-holdsvis smalle vej omkranset af tilgroede haver skaber et fint gaderum. Vest for bykernen ligger et stort æl-dre villakvarter med mange murermestervillaer. Her ligger også det tidligere rådhus tegnet af Friis og Moltke. Kvartererne syd for banen er allerede større end den del af byen, der ligger nord for banen. For at bevare balance omkring bykernen udlægges der et nyt boligområde ved Herningvej nord for Anesminde. Byens beliggenhed og øvrige kvaliteter betyder, at der uden tvivl vil være et behov for nye områder. Fortætning og byomdannelse f.eks. på arealerne omkring banen kan være et middel til at skabe flere boliger med nærhed til stationen og bykernen, og reducere behovet for at inddrage nye arealer til byudvikling.

Mål for Jelling

- *Udnytte de turistmæssige muligheder i placeringen på UNESCO's liste ved at skabe sammenhæng mellem byen og monumenterne.*
- *Forbedre bymidten og fortætte med byboliger, hvor det er muligt, samtidig med at den grønne karakter bevares.*
- *Forbedre kontakten mellem byen og landskabet.*
- *Skabe bedre muligheder for cykeltrafik til Vejle.*
- *Bevare landsbykarakteren på Vejlevej.*

Retningslinje for Monumentområdet i Jelling

Retningslinje

Inden for bufferzonen for monumentområdet, som vist på kortbilaget (side 21), må der i henhold til Monumentområdets status som Verdensarv og de særlige kulturhistoriske værdier af national betydning ikke etableres anlæg eller byggeri, som virker forstyrrende på Monumentområdet. Ved bebyggelse og anlæg eller ved inddragelse af arealer til byudvikling inden for bufferzonen skal der tages hensyn til de kulturhistoriske værdier, og det skal godtgøres i hvert enkelt tilfælde, at beskyttelses- og bevaringsinteresserne sikres.

Redegørelse

Jelling By og Monumentområdet udgør en helhed. Jelling har en række funktioner, der kan støtte op om Monumentområdet med udstillingsbygning, bycenter med handel, service, parkering, station og boliger. Bufferzonen omfatter den del af byen, som har det tætteste samspil med monumentområdet, og som naturligt afgrænses af de tværgående veje. bufferzonen er et område, hvor bebyggelse og anvendelse har relation til monumentområdet. Det kan f.eks. være bygningshøjder, materialer, indkig og udsigter. En del af bufferzonen mod nord mod det åbne land er sikret med en udsigtsfredning.

4.3. Lokalplaner
Følgende lokalplaner gælder inden for Monumentområdet:

Lokalplan nr. 102
Formål: Udvikling af centerområdet. Området kan anvendes til boligformål, erhverv og butik samt parkering, stier og friarealer.
Bebyggelse: Der må bygges i en højde på 8,5 meter med en bebyggelsesprocent på 100.

Lokalplan nr. 135
Formål: Opførelse af Kongernes Jelling, formidlingscenter.
Bebyggelse: Der kan bygges i 2½ etage i en højde på 12 meter med en bebyggelsesprocent på 70.

Lokalplan nr. 153
Formål: Anlæg af nyt torv, boliger og erhverv. Området kan anvendes til torv, vej, parkering, bolig, erhverv og butikker.
Bebyggelse: Der kan bygges i en højde på cirka 11 meter med en bebyggelsesprocent på 70.

Lokalplan nr. 1077
Formål: Anlæg af parkeringspladser (ved SuperBrugsen), og at indpasse ny bebyggelse i omgivelserne. Området kan anvendes til bolig, parkering og butik.
Bebyggelse: Der må bygges i en højde på 12,5 meter med en bebyggelsesprocent på 110.

Lokalplan nr. 1100
Formål: Giver mulighed for nedrivning af eksisterende bebyggelse og overføre landzonearealer til byzone. Området kan anvendes til parkanlæg, rekreative friarealer, stier, torv, formidling af monumentområdet

Lokalplan nr. 1150
Formål: Lokalplanen er en temalokalplan, som gælder sideløbende med eksisterende lokalplaner i området. Temaerne i lokalplanen er at beskytte, sikre og formidle verdensarven på baggrund af projektforslag for hele Monumentområdet. Dette sker gennem formidling af arkæologiske fund og ny beplantning. Formålet med tema-lokalplanen er dermed, at byen og Monumentområdet kan fungere sammen, og at planen ikke ændrer på de allerede bebyggede ejendommes anvendelsesmuligheder.

Der kan fx stadig bygges nyt, bygges til eller bygges om. Principperne i planen er at vise palisadens forløb, husfundene og skibssætningen, så de sammen med kirken, højene og runestenene kan formidle den unikke historie om Jelling. Med gennemførelsen af planen vil man kunne opleve Monumentområdets enorme udstrækning og de fantastiske fund i en arkitektonisk og kunstnerisk bearbejdning. Der bliver anlagt stier og nem adgang for offentligheden til hele området.

Bebyggelse: De store ubebyggede arealer i lokalplanområdet skal fortsat være ubebyggede, da formålet med planen er at udføre anlæg og lave beplantning, der kan beskytte, sikre og formidle verdensarven.

På ejendomme med eksisterende bebyggelse kan eksisterende anvendelse fortsættes, og der kan bygges nyt, bygges om eller bygges til. Ved ny bebyggelse eller anlæg, der er umiddelbart synlige fra Monumentområdet, skal det i hvert enkelt tilfælde vurderes, om der skal indhentes en udtalelse fra andre myndigheder.

Lokalplan nr. 1235
Formål: Udvikling af arealerne ved gården Anesminde til offentlige formål.
Vest for Anesminde og Kollegievej udvikles området til boliger.
Fra Kongernes Jelling og til lokalplanens afgrænsning mod vest etableres en grøn park, der forbinder Monumentområdet/bymidten og Gormshallen/Jelling Festivallen.

Bebyggelse: Område til offentlige formål – Der må bygges i maksimum 2 etager og i en højde på 10 meter. Bebyggelsesprocent 60. Byggeriet skal placeres i byggefelt.
Parkområdet – Der må bygges småbygninger til områdets brug som offentlig opholdsareal.
Boligområdet – Der må bygges i maksimum 2 etager og i en højde på 8,5 meter med en bebyggelsesprocent på 30 for åben-lav, 40 for tæt-lav og 60 for etageboliger.

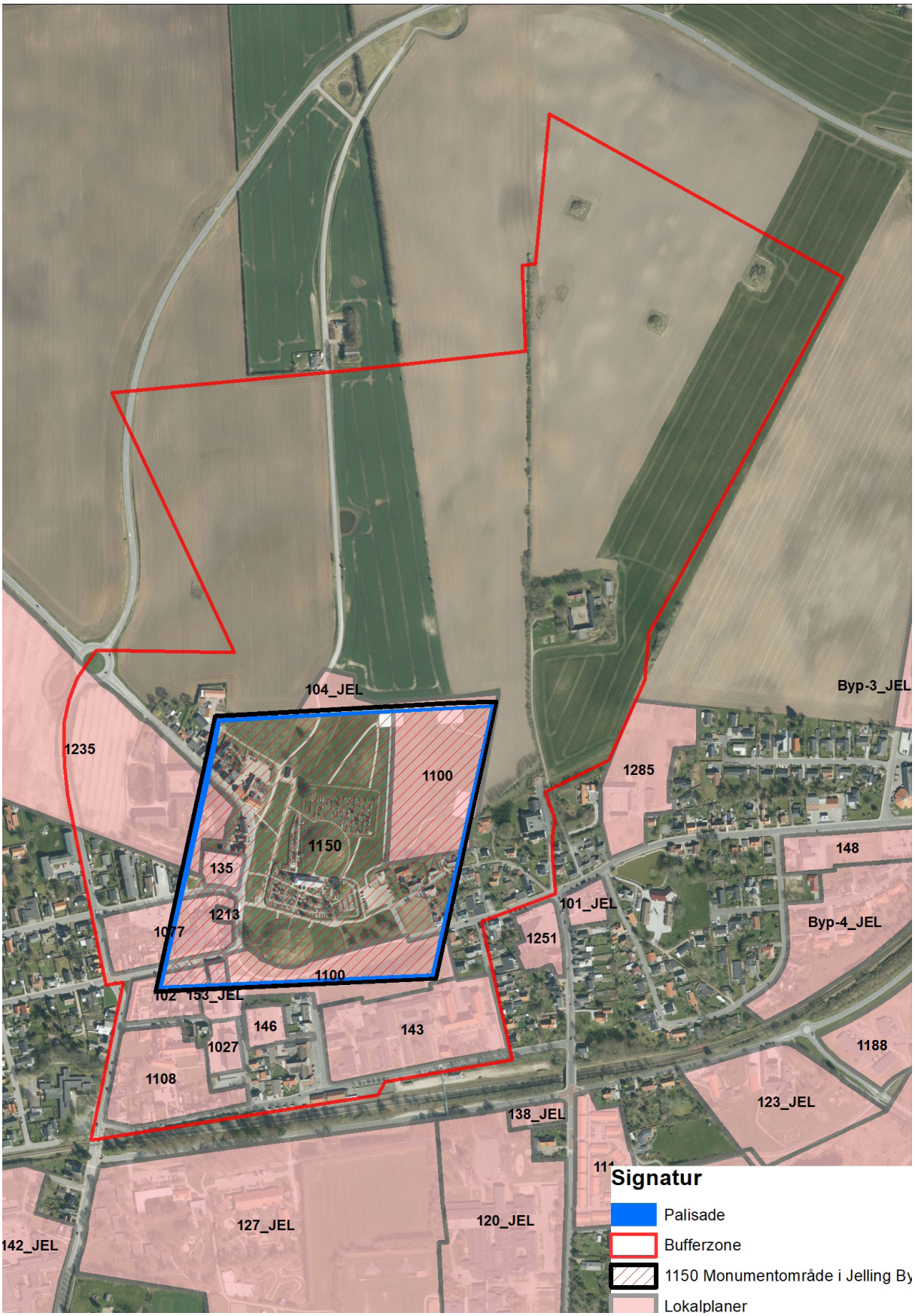

Lokalplaner

Jelling Kirke

5. Værdier. Identificering af vision, værdier og planer for Monumentområdet

Afsnittet indledes med en skematisk oversigt over stedets forskelligartede værdier og målsætninger. Derefter suppleres oversigten med en vision for verdensarvsstedet, værdierne uddybes og centrale områder fra Vejle Kommunes helhedsplan for Monumentområdet fremlægges.

Jelling Monumenterne er godkendt som verdensarvssted på baggrund af verdensarvskonventionens kriterium nummer tre: *"Det skal være et enestående eller i det mindste exceptionel vidnesbyrd om en kulturel tradition eller en civilisation, som er levende eller forsvundet".*

Det vil sige at verdensarven i Jelling har "Outstanding Universal value".

I forlængelse heraf er der sket en identificering af følgende værdier og målsætninger for Monumentområdet:

Værdi	**Fremtrædelsesform**	**Er værdierne afgørende for optagelse på verdens-arvslisten?**	**Målsætning**
Kulturelle værdier	De to runesten	Ja	Bevare og beskytte stenene som et vidnesbyrd om overgangen fra hedenskab til kristendom i Danmark og et vidnesbyrd om, at Danmark blev samlet til et rige.
	De to gravhøje og kirkegården	Ja	Beskytte og bevare gravhøjene som et eksempel på en hedensk nordisk kultur. Området omkring Jelling Kirke har i over 1000 år fungeret som begravel-sesplads. Det er målet at bevare og udvikle kirkegården som et vidnesbyrd om begravelseskultur i fortid, nutid og fremtid til glæde for sognets indbyggere.
	Kirken med tre ældre bygninger (hal, stavkirke og stenkirke) under den nuværende kirke	Ja	At udvikle kirken så den fortsat kan virke som en levende kirke for sog-nets indbyggere og som en tydelig kulturel markør for beboere i Jelling og områdets turister.

Værdi	Fremtrædelsesform	Er værdierne afgørende for optagelse på verdens-arvslisten?	Målsætning
Kulturelle værdier			De ældre træbygningers fremtrædel-sesform er jordfundne spor og er dermed ikke synlige i deres fremtrædelsesform.
	Spor efter en større skibs-sætning	Ja	Målsætningen for spor efter skibssætningen er: at bevare og beskytte de bevarede dele af skibssæt-ningen som et magtsym-bol og et eksempel på den ældste del af den hedenske del af monu-mentområdet.
	Spor efter en større palisa-de og tre huse af Trelle-borg-type	Ja	Målsætning for spor efter palisaden med tilhørende huse af Trelleborg type: At bevare og beskytte de jord-fundne dele af palisa-den og husene. Elementerne i Jellingkom-plekset viser med al tyde-lighed planlægning på et meget højt plan. Trækam-meret i Nordhøjen danner centrum i komplekset. Dette er højens centrum og samtidig centrum i den store skibs-sætning, og det ligger i skæringspunktet af palisadens diagonaler. Syd-højens centrum, markeret med en stolpe, befinder sig på skibssætningens længdeakse. Det samme er gældende for den store runesten.

Værdi	Fremtrædelsesform	Er værdierne afgørende for optagelse på verdens-arvslisten?	Målsætning
Økonomiske værdier	Turistattraktion for Jelling by, Vejle Kommune og regionen	Nej	At udbrede kendskabet til verdens-arvsstedet og udvikle verdensarvs-stedet som turistattraktion (se nedenfor) Strategi for bæredygtig turisme

Værdi	Fremtrædelsesform	Er værdierne afgørende for optagelse på verdensarvslisten?	Målsætning
Forskningsmæssige værdier	Arkæologi og historie Nationalmuseet og VejleMuseerne	Ja	At skabe forudsætninger for at fortolke fortiden, forstå nutiden og aktivt være med til at skabe fremtiden (se nedenfor)

Værdi	Fremtrædelsesform	Er værdierne afgørende for optagelse på verdensarvslisten?	Målsætning
Uddannelses- og formidlingsmæssige værdier	Oplevelsescenter og Nationalt videncenter for historie- og kulturarvsformidling	Nej	At styrke kendskabet til verdensarv og verdensarvsstedet At styrke både et fordybelses- og et formidlingsperspektiv i verdensarvsstedet (se nedenfor)

Værdi	Fremtrædelsesform	Er værdierne afgørende for optagelse på verdensarvslisten?	Målsætning
Sociale værdier	Sognekirke Rekreativt område og ramme om kulturelle aktiviteter	Nej	At være kirke for alle, der bor eller har tilknytning til sognet. At sikre, at indbyggerne i Jelling og Vejle Kommune har forståelse for verdensarvstedet og dets enestående værdi. At give lokalbefolkningen stolthed, interesse og respekt for verdensarv -stedet.

Værdi	Fremtrædelsesform	Er værdierne afgørende for optagelse på verdensarvslisten?	Målsætning
Arkitektoniske og kunstneriske værdier	Monumentområde Formidling af palisade, skibssætning og hus-fund	Ja	At sikre at kunstnerens/arkitektens intentioner med området bevares.

5.1 Vision

Verdensarvskonventionen handler om bevarelse af kulturarven – en kulturarv, der kan være med til at give en forståelse af den nutid, vi lever midt i og være med til, at vi som individ og menneske kan opstille forventninger til den fremtid, vi er med til at forme. Verdensarven skal ikke bare formidles, men skal være med til at udfordre til overvejelser over, hvilke værdier og handlemønstre, der skal forme morgendagens samfund og sam-vær. Fortidsfortolkning, nutidsforståelse og fremtidsforventning må gå hånd i hånd, så fortidens kulturarv kan være med til at skabe fremtidens kulturarv.

På lokalt plan bliver det hermed vigtigt at skabe sammenhæng mellem Jelling Monumenterne og det dagligliv, der leves i Jelling samt de kulturelle tilbud, der allerede eksisterer i Vejle Kommune i almindelighed og i Jelling i særdeleshed, og som fortsat skal udvikles.

På nationalt plan er det vigtigt at fortsætte samarbejdet mellem Nationalmuseet, Slots- og Kulturstyrelsen, Vejle kommune, VejleMuseerne, Jelling Menighedsråd og andre kirkelige myndigheder.

Forvaltningsplanen må derfor udtrykke en målsætning om:
1. Samarbejde
2. Balance mellem hverdagsliv og turisme
3. Levende formidling
4. Fokus på kvalitet og autenticitet
5. Bevarelse og beskyttelse

Forvaltningen af Jelling Monumenterne skal sikre en formidling:
- Med stor faglig dybde, som kan give viden om verdensarvstedet
- Med mulighed for et følelsesmæssigt engagement, som kan give forståelse, interesse og respekt for verdensarvstedet
- Som animerer til skabende virksomhed, så den erhvervede viden og forståelse bringes i anvendelse i skabelsen af morgendagens kulturarv

5.2. Værdier

5.2.1 Økonomiske værdier

Der er udarbejdet en strategiplan for Jelling Monumenterne – udvikling vest for højene. Der arbejdes med hvordan strategiske investeringer kan skabe merværdi i Monumentområdet.
Der skal udarbejdes en strategi for bæredygtig turisme. Det er hensigten at strategien bl.a. skal indeholde indsatser, der peger på symbiosen mellem Jelling som levested og Jelling som turistby – herunder hvilke økonomiske fordele Jelling by kan drage af at have verdensarven i sin bymidte.

5.2.2 Forskningsmæssige værdier

I 2008 blev der iværksat et forskningsprojekt – Jellingprojektet – et kongeligt monument i dansk og europæisk belysning. (Forskningsprojektet har Nationalmuseet som projektejer). En stor del af projektet var at igangsæt-te arkæologiske udgravninger i området, herunder den kæmpemæssige palisade som indhegner et areal på 12,5 ha, nordenden af den store skibssætning på ca. 356 m med nordhøjens kammergrav i centrum samt de bygninger og Trelleborg-huse, som lå inden for palisaden. Udgravningerne blev foretaget mellem 2009 og 2013. Jellingprojektets publikationen forventes i 2021. I 2019-2020 har der været yderligere arkæologiske undersøgelser ved den nordvestlige del af palisaden og resultat herfra – herunder en datering af de fundne konstruktioner - forventes i 2021.

Jelling projektet tager udgangspunkt i nedenstående 3 temaer:

Overgang fra hedenskab til kristendom
Afsættet tages i Jelling Monumenterne og deres enestående karakter. Monumenterne er oplagte som udgangspunkt for en undersøgelse af den forvandling, det danske samfund gennemgik i løbet af vikingetiden og den tidlige middelalder under stærk påvirkning udefra, ikke mindst fra naboerne syd for grænsen.

Nordisk og europæisk perspektiv
Kontakten mod syd bragte ikke blot den kristne kirkes verdensbillede, men også nye sociale og politiske strukturer til landet. Danmark stod ikke isoleret i vikingetiden. Projektet sigter da heller ikke mod Jelling eller Danmark alene, men skal inddrage synsvinkler og perspektiver fra det øvrige Norden og Europa. Målet er at nå ind til forudsætningerne for den udvikling, vi kan følge her i landet og andre steder i Europa, hvor kristendommen vandt fodfæste inden for omtrent samme tidsrum. Det tysk-romerske og det byzantinske rige spillede en vigtig rolle i denne proces. Et forsøg på at forstå Jelling Monumenterne og deres samtid må nødvendigvis se nærmere på disse områder også.

Verdensarv
Optagelsen af Jelling Monumenterne på verdensarvslisten er et udtryk for monumenternes centrale betydning ikke blot i et dansk perspektiv, men på verdensplan som et af de væsentligste mindesmærker fra vikingetiden overhovedet. Den videnskabelige interesse for monumenterne kan følges tilbage til slutningen af 1500-årene. Alligevel kan der, som de seneste års arkæologiske undersøgelser har vist, stadig føjes overraskende nyt til den viden, vi har om stedet og de begivenheder, der fandt sted her.

I 2010 er der inden for og omkring Jelling Monumenterne gennemført følgende undersøgelser:

1) Udgravninger på Gorms torv: Et ca. 35 m langt forløb af Sydpalisaden blev frilagt. Undersøgelsen har givet de første detaljerede oplysninger om palisadens konstruktion, samt klarlagt det sydlige forløb. Palisaden har været bygget af lodretstående planker på op til 30x15 cm i snitmål. Plankerne har været gravet op til 1,25 m under terræn, hvilket tyder på en højde på palisaden over jorden på mindst 3 m. Med jævne mellemrum har stået store 20-25 cm i diameter store stolper på både yder- og inderside. De har sandsynligvis holdt vandret-gående tømmer, der har fæstnet plankerne. Evt. kan de også have støttet en hævet gangflade i den øverste del af palisaden.

2) Udgravninger af NØ-kvadranten af palisadeafgrænsningen: Undersøgelsen er den arealmæssigt klart største, der hidtil er gennemført i Jelling. Indtil videre er et område på 10.000 m2 udgravet omfattende de nord-østlige dele af palisaden og arealet inden for. Ved udgravningen er frilagt sporene efter tre store langhuse af såkaldt Trelleborg-type beliggende med faste afstande i forhold til hinanden og til palisaden. En særlig form for tilbygninger på indgangene gør, at de eneste paralleller findes på Haralds ringborge i Fyrkat og Trelleborg. Ud over Trelleborghusene er der indtil videre fundet spor af fire andre huse – tre af dem af senere type end Trelleborghusene. Udgravningen fortsatte frem til november 2010. I alt var omkring 18.000 m2 planlagt undersøgt.

3) Udgravninger på Markedspladsen ved Jelling Kro. Ved udgravningen lykkedes det at finde det nordvestlige hjørne på palisaden. Det gør det muligt, at fastlægge geometrien i anlægget som helhed, samt danne sam-menligningsgrundlag for det allerede erkendte nordøsthjørne.

4) Udgravninger på Thyrasvej: En mindre prøveundersøgelse mellem Thyrasvej og Vejlevej 7, hvor det lykkedes at finde en mindre del af den store palisade, og dermed fastlægge det østlige forløb mere præcist.

5) Undersøgelse ved Sydøsthjørnet. Selve hjørnet er ikke fundet, men hegnet er sporet så tæt på hjørnet, at dets placering må siges at være sikkert. Der kan vi også konstatere, at hovedparten af ”Smededammen” ligger inden for palisadevæggen.

6) Digitalisering og refortolkning af de ældre udgravninger i Jelling kirke. Der blev igangsat en digitalisering af det meget omfattende datamateriale fra de tidligere udgravninger i Jelling kirke ved Ejnar Dyggve og Knud J. Krogh. Udgravningsresultaterne er blevet refortolket i lyset af den nye viden om vikingetidens bebyggelse, der er etableret siden udgravningerne. Gennemgangen tyder på, at der skjuler sig flere bygninger end tidligere antaget under kirken, og i hvert fald en af disse ser ud til at være en såkaldt halbygning – dvs. en bygning, der arkitektonisk har sine nærmeste paralleller i de øst-danske og skandinaviske aristokratiske miljøer.

7) Laboratorieanalyser og færdigbearbejdning af 2009-udgravningerne Jelling Nord, Thyras Have, Smededammen.

Arkæologisk udgravning 2020 - palisadespor langs afgravningen

8) Udgravning i Smededammen og optagelse af bevarede planker og stolper fra palisadens sydlige forløb.
Som et led i udførelsen af Vejle Kommunes helhedsplan i 2012, fandt VejleMuseerne bevaret træ i den tømte Smededam. Træet blev C-14 dateret til at stamme fra vikingetiden . Ud fra de gode bevaringsforhold i Smede-dammen, kunne det med rimelighed antages at et længere forløb af palisaden var bevaret her. Det blev derfor besluttet at frede selve palisadeforløbet, dog med undtagelse af det ca. fire meter lange forløb, hvor en del af træet allerede var blevet eksponeret for ilt. I maj 2013 undersøgtes denne del af palisaden i en forsknings-gravning, som et samarbejde mellem VejleMuseerne, Århus Universitet og Nationalmuseet (Jelling-projektet).
Det viste sig, dels at der stod en yderst velbevaret sektion af palisaden, og dels at palisaden ikke var nedban-ket i et vådområde, men rejst i en gravet grøft, præcis som de andre steder i palisadens forløb. De fundne planker kunne også bekræfte de tidligere iagttagelser vedrørende plankernes dimensioner, da disse målte mellem 10-15 x 30-35 cm i tværmål. Støttestolperne var ca. 22 cm i diameter og runde. En dendrokronologisk undersøgelse af træet kunne påvise, at palisaden var opført omkring 970 AD .

9) Udgravning øst for Anesminde
I forbindelse med Vejle Kommunes opkøb af ejendommen Anesminde blev der udført en mindre arkæoloisk udgravning af ca. 3000 m²på græsarealerne øst og syd for hovedbygningen. Dette var en forskningsgravning med to hovedformål: For det første at afdække langs det N-S gående palisadeforløb for at lokalisere en eventuel portåbning. For det andet at afdække området øst for palisaden for at afsøge området for spor efter aktiviteter. De tidligere udgravninger har vist en overdækket portåbning i palisadens nordlige væg og umiddel-bart ville det være logisk at finde portåbning mod vest – i retning mod Hærvejen. De tidligere udgravninger og analyser har ikke noget umiddelbart svar på spørgsmålet om hvilke aktiviteter har været i monumentområdet i vikingetiden.

Forskningsgravningen blev afsluttet i august 2020 og de naturvidenskabelige resultat foreligger desværre ikke endnu, men nogle resultat ligger dog klare. Ca. 160 m mod syd fra palisadens nordvestlige hjør-ne kunne der ses en åbning i palisaden. Dette sted er desværre blevet forstyrret i moderne tid af en nedgrav-ning. Trods slitage på stedet, er det dog tydeligt, at der på stedet har været en åbning. Den har dog ikke været overdækket. I den østlige del af Anesmindes have lå også spor efter aktiviteter i form af lange rektangulære stenfyldte nedgravninger. Vi ved ikke meget om disse anlæg, men de er fundet på mange bopladser fra vikin-getiden.

Der blev yderligere fundet andre spændende konstruktioner, som vi afventer naturvidenskabelige dateringer på, før vi kan give en fyldestgørende tolkning. Forskningsgravningen var et samarbejde mellem VejleMuseerne, Nationalmuseet og Aarhus Universitet og indgår som en del i Jelling-projektet.

5.2.3 Uddannelses- og formidlingsmæssige værdier
Fra Kongernes Jelling udgår den del af formidlingen, der omhandler den overordnede formidling af monumen-terne. Gennem rundvisninger, arrangementer og foredrag søger Kongernes Jelling at formidle til et bredt pub-likum og fælles herfor er, at denne formidling som udgangspunkt er gratis. Ved tilkøb af guide fra Kongernes Jelling betales efter gældende takster.
Formidlingscentret Kongernes Jelling åbnede i en helt ny form i juni 2015. Med tre gennemgående temaer om vikingetiden, trosskiftet og Harald Blåtand fortælles en grundlæggende historie. Herfra udspringer en række følgefortællinger, der samlet giver overblik og forståelse for den historiske ramme og verdensarv.

Formidlings- og oplevelsescentret skal udforske og udfordre moderne mennesker på tværs af alder, anskuelse, kultur og nationalitet. Fra Kongernes Jelling udgår den formidling, der omfatter det store monumentområde, skibssætning og Trelleborghuse, dels via fortællinger inde, dels ved guidede ture ude i området

Fra 1. januar 2014 har HistorieLab, et videnscenter for historie- og kulturarvsformidling ved UCLs lærer- og pædagoguddannelse i Jelling, set dagens lys. UCL-Lillebælt, Vejle Kommune og Region Syddanmark arbejder sammen med lokale aktører, herunder museerne i Vejle Kommune og Nationalmuseet/Kongernes Jelling om historie- og kulturarvsformidling, og der er en frugtbar synergieffekt mellem verdensarvssted, lokale aktører og videnscenter.

5.2.4 Kirkelige og sociale værdier
Jelling Kirke, kirkegård og sognehus er som en del af monumentområdet centrum for sognets kirkelige liv.
Jelling sogn har godt 4400 indbyggere og er kendetegnet af velbesøgte gudstjenester, mange kirkelige hand-linger som dåb, konfirmationer, vielser og begravelser samt god opbakning til andre kirkelige arrangementer herunder kirkekoncerter.

Jelling Kirke skal være kirke for alle, der bor i eller har tilknytning til sognet. Med Jelling Kirkes profil ønsker menighedsrådet og kirkens ansatte gennem gudstjenester, kirkelige handlinger og andre aktiviteter og arran-gementer at møde mennesker med det kristne budskab om Guds kærlighed og tilgivelse og samles om væ-sentlige emner i menneske- og samfundsliv.
Gudstjenester og aktiviteter udvikles i respekt for traditionen og med blik for den fornyelse, som vores tid kræver.

Som sogne- og turistkirke ønsker kirken både at møde turister med åbenhed og gæstfrihed og samtidig sikre ro omkring især gudstjenester, kirkelige handlinger (vielser og begravelser) og på kirkegården. Kirken informe-rer både på hjemmeside og via passende skiltning om besøgsmuligheder, åbningstider i kirken og når kirken lukkes på grund af kirkelige handlinger.
De mange besøgende – ikke mindst efter Kongernes Jellings genåbning i juni 2015 - kræver ekstra ressourcer til rengøring, lys og varme samt ekstra vedligeholdelse af kirken, omkring kirken og ved højene samt ofte ekstra personale ved de kirkelige handlinger.

Der er et godt samarbejde omkring dette. Kirkens personale samarbejder med Kongernes Jelling om at flytte guidninger, hvis der er kirkelige handlinger, så alle kan være der uden at ødelægge roen ved f.eks. begravelser. Der er desuden et samarbejde med menighedsrådet og andre frivillige, som hjælper til med at skærme adgan-gen til kirkegården, når det er påkrævet.

Monumentområdet fungerer allerede som rekreativt område for både børn, unge og voksne indbyggere i Jelling, og områdets stisystem fungerer som forbindelsesled mellem Jellings østlige- og vestlige bydel.

I området bliver der afholdt forskellige arrangementer af forskellig karakter og omfang. En arrangementsud-valg under Samarbejdsgruppen modtager ansøgninger via et online bookingsystem og vurderer muligheden for gennemførelse ud fra forskellige kriterier i forhold til relevans og belastning. Den nye udformning med markeret palisade, skibssætning og vikingebebyggelse, og et stisystem, der muliggør endog ganske pæne turmuligheder, vil i de kommende år også udfordre til nye kulturaktiviteter, og området omkring kirke og kirkegård vil kunne fremstå endnu mere attraktivt i formidlingsmæssige sammenhænge.

Både i forbindelse med den daglige brug af området og de forskellige arrangementer, foregår brugen af området i stor respekt for verdensarven. Den daglige brug af området er i høj grad med til at sikre, at indbygger-ne i Jelling har forståelse for verdensarvstedet og dets enestående værdi, og det er med til at give lokalbefolkningen stolthed, interesse og respekt for verdensarvstedet. Et projekt omkring bæredygtig turisme skal i de kommende år række ud til borgerne i Jelling på en ny og mere forpligtende måde og bidrage til at gøre alle aktører i nærområdet til stolte ambassadører for Jelling og dets kulturhistoriske værdier.

5.2.5 Arkitektonisk og kunstnerisk værdi

I september 2013 blev Monumentområdet i Jelling indviet. Projektet er udarbejdet af arkitekt Kristine Jensens tegnestue i samarbejde med kunstner Ingvar Cronhammar. Sammen har de skabt en arkitektonisk og kunstne-risk fortolkning af Monumentområdets palisade, langhuse og skibssætning. Jelling har med det nye Monu-mentområde fået et landskabsrum, der danner en ny ramme for det oprindelige UNESCO-monument og den mere end tusind år gamle historie. Kæmpehøjene, de store runesten og middelalderkirken sammenfattes nu på ny af palisaden, langhusene og skibssætningen. Projektet indeholder en enkel, landskabelig bearbejdning af området og et formidlingskoncept, der viser de fantastiske fund i en ny, stor og samlet fortælling.

Opgaven har været at skabe en ny ramme, hvor de nye store fund indskriver den eksisterende kulturarv til en overbevisende arkitektonisk helhed. Ved at synliggøre palisadens geometri og udstrækning (365x365 meter) skaber det arkitektoniske greb en rumlig sammenhæng og helhed. Palisadens rumlige omfang understreges med en gennemgående betonmarkering, der indsætter grænse og en konkret forskel mellem landskabsrummet udenfor og indenfor. Monumentområdet fremtræder inden for palisaden som et stort sammenhængende rum, et område der frigøres fra det omkringliggende kulturlandskab ved at fremstå som en græs-timianslette. Fladen spændes ud og brugen af lys beton i palisade, langhuse og skibssætning samler helheden. I kraft af materialesammenhængen bringes Jellings UNESCO-monumenter og de nye fund i forgrunden.
Det er et væsentligt mål at sikre, at arkitektens og kunstnerens intentioner og formidling af området bevares.

5.3 Strategiplan for Jelling Monumenterne - udvikling vest for højene
Økonomiudvalget i Vejle Kommune har i 2019 godkendt en strategiplan for udvikling vest for højene i Jelling. Planen indeholder fem indsatsområder: 1. Ny forskning i Jellingmonumentets historie, 2. Styrket ankomst til verdensarven, 3. Nye fysiske rammer til kulturturismen, 4. Et Monumentområde i børnehøjde, 5. Monumentområdet - etape 2 færdiggørelse.
Der er igangsat flere projekter under indsatserne – bl.a arkæologiske udgravninger, anlæg af parkeringsområde, renovering af byrum ved stationen, skitsering på færdiggørelse af Monumentområdet samt strategisk opkøb af gården Anesminde og igangsætning af testforløb 2020-21 i samarbejde med bl.a. Kongernes Jelling, HistorieLab og Jelling Lokalråd.

5.4 Helhedsplan for Monumentområdet i Jelling
Som et led i udførelsen af strategiplanen for Jelling Monumenterne blev der i 2012 udarbejdet en Helhedsplan for monumentområdet, der skaber åbenhed, luft og format omkring kulturarven ved at frigøre landskabs-rummet og fjerne den gennemkørende trafik. Med støtte fra den danske stat og A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene formaal blev der efterfølgende udformet et projektforslag for monumentområdet i Jelling.
Projektforslaget blev vedtaget af Vejle Byråd i 2012. Projektforslaget er udarbejdet af Kristine Jensens Tegnestue i samarbejde med kunstner Ingvar Cronhammar. Projektet indeholder en enkel, landskabelig bearbejdning af området og et formidlingskoncept, der viser de fantastiske fund i en ny, stor og samlet fortælling. I løbet af 2012 og 2013 er der arbejdet med at virkeliggøre projektet og helhedsplanens visioner og 10. september 2013 blev første etape indviet af HM Dronning Margrethe.

Hovedelementer i Helhedsplan for Monumentområdet:
- Palisadens omfang og geometri er blevet markeret med en betonflisekant, der fungerer som sti og markerer palisadens udstrækning. Projektet består af 384 palisadestolper. Stolperne er udført i en special-beton og er placeret med varieret indbyrdes afstand.
- Skibssætningen er vist i terrænet som betonskiver. Enkelte betonskiver er rejst til en svagt skrånende flade, der fortæller om konkrete fund af væltede sten.
- De store langhuse er vist som liggende betonflader, hvor husene er tegnet 1:1 som fund og grundplaner på betonfelterne.
- Det landskabelige rum inden for palisaden er delvist færdiganlagt og vil komme til at fremstå med en blanding af forskellige græsser. Græs-timiansletten skal stå som en helhed, en grøn mark, der sam-menbinder det indre palisaderum med kirke og Jellinghøjene.
- Marken bliver etableret igennem en langsom pleje over de kommende år. Marken vil som færdigetableret komme til at fremstå som en græs-timian steppe, der danner en sammenhængende grøn flade inden for palisaden.
- I de mere bymæssige dele af Monumentområdet vil der blive arbejdet med en ny belægning.

I 2020 er der i samarbejde med Kristine Jensens Tegnestue udfærdiget et skitseforslag til færdiggørelse af Monumentområdets (etape 2).

5.5 Byvision
Byrådet i Vejle Kommune har i 2020 vedtaget en byvision for Jelling ”Vilde Jelling – vi bevæger dig”. Byvisionen er byens fælles vision og sætter retningen for samarbejdet om Jellings fremtidige udvikling. Byvisionen har fem greb: 1. Vild skaberkraft, 2. Vi skaber vild historie, 3. Vilde naturoplevelser, 4. Bevæg dig og 5. By i Bevægelse. Der igangsættes fra 2021 samarbejder mhp. at realisere visionen.

Markering af palisaden

6. Trusler mod områdets værdier

En trussel forstås i denne sammenhæng som et større problem, der allerede har fået eller som forventes at kunne få konsekvenser for verdensarvsstedet. I nedenstående skema identificeres de væsentligste trusler mod verdensarvsstedets kulturelle værdier. I forvaltningsplanen er der særlig fokus på de kulturelle værdier, idet de udgør kernen i verdensarvsstedet og er baggrunden for, at Jelling Monumenterne er opført på UNESCO's verdensarvsliste. Truslerne relateres til nødvendige forvaltningsmæssige tiltag.
Der blev i 2008/2009 foretaget en gennemgående undersøgelse af Runestenene, hvor man i en efterfølgende rapport måtte konstatere, at bevaringstilstanden ikke var god, og at det var nødvendigt at foretage en beskyttelse af Runestenene. Denne beskyttelse har fungeret siden 2011 i form af 2 glasmontrer udført i glas og bronze, udarbejdet af Erik Nobels tegnestue. Et teknisk anlæg styrer luftfugtigheden og varmen i montrerne. Der foretages daglige logninger. Runestenens bevaringstilstand er tilset løbende af Nationalmuseet, og der er positiv rapport om stenenes tilstand.
Formålet med følgende skema er at skabe et overblik over de trusler, som vurderes at være de væsentligste på nuværende tidspunkt (dec 2020).

Årsag og trussel	**Kræver beskyttelse af hvilke værdier**	**Hvilke forvaltningsmæssige tiltag er nødvendige?**
Palisade Jordfundne spor af palisaden.	Resterne af palisadestolperne i Smededammen sikres mod udtørring.	Vandstanden i Smededammen kontrolleres og sikres af Vejle Kommune.
Forandringer i runestenene pga. fugt og kulde.	Runestenene beskyttes i klimakasse med alarmsystem ved fugt og kulde.	Stenenes tilstand kontrolleres af Nationalmuseet. Ifølge rapport klarer de sig godt. Der er udarbejdet en drifts- og vedligeholdelsesplan (Bilag F).
Teknikken i afskærmningerne fejler	Runestenene	

Årsag og trussel	**Kræver beskyttelse af hvilke værdier**	**Hvilke forvaltningsmæssige tiltag er nødvendige?**
Høje Slitage på højene ved brug.	Gravhøjene fremstår med grøn vegetation	Den øgede turisme er et begyndende problem, hvad angår slitage. Turisterne benytter ofte ikke trappen som adgangsvej derved dannes andre færdselsstier og nedslidte områder. Slitage på højene bliver nøje overvåget. Der er taget initiativ til at få slitagen analyseret nærmere af et "konserverings-hold".

Årsag og trussel	Kræver beskyttelse af hvilke værdier	Hvilke forvaltningsmæssige tiltag er nødvendige?
		Der er i 2020 gjort konkrete tiltag for at mindske slitagen: - opstilling af små skilte med formål at vejlede de besøgen de til at bruge de korrekte stier/trapper - omlægning af grussti ved Nordhøj - info til guidede grupper - info på hjemmeside På sydhøjen vurderes desuden om der kan laves tiltag der mindsker slidtagen på højtoppen hvor trappen stopper. Slidtagen på højene og effekten af udførte tiltag bliver løbende vurderet og evalueret i Samarbejdsgruppen. Højenes tilstand bliver gennemgået ved det årlige kirkesyn, der foretages af me-nighedsrådet og hvert fjerde år af Vejle Provsti. Højområdet er under dagligt opsyn af kirkens personale.

Årsag og trussel	Kræver beskyttelse af hvilke værdier	Hvilke forvaltningsmæssige tiltag er nødvendige?
Kirke Kirken er åben for besøgende hele året fra kl. 08.00 til kl.17.00 eller kl. 20.00, afhængig af årstiden, dog er kirken lukket i forbindelse med kirkelige handlinger	Kirken er en middelalder kirke bygget ca. 1100. Kong Gorms gravkammer er markeret i kirkegulvet	Den øgede turisttilstrømning er en udfordring i forhold til kirkens funktion som sognekirke. Især ved begravelser og bisættelser er der behov for ro omkring kirken. Det er derfor nødvendigt med mere kirkepersonale for at sikre den nødvendige respekt om de kirkelige handlinger. Der er derudover udarbejdet en strategi for i samarbejde at imødekomme udfordringen. (Bilag B)
Kirken besøges af mange turister, et skøn i 2016 er ca. 200.000. Trussel: Mange besøgende Tyveri Hærværk Graffiti Brand Brud på varmesystem (vand)	Kirken er udsmykket i år 2000 af kunstneren Jørn Larsen. Udsmykningen er doneret af År-2000 Fonden. Dåbsfad, lysestager m.m. står fremme i kirken.	Kirkens inventar er frit tilgængeligt, men der har kun været ganske få tilfælde af tyveri. Vi oplever ganske få tilfælde af hærværk og kun i meget begrænset omfang. Vi skønner ikke, at øget tilsyn er nødvendigt. Kirken opfylder de offentlige krav for brandsikkerhed. Der findes slukningsudstyr i kirken, og ved større arrangementer er der brandvagt. Brud på varme- eller vandsystemet er sikret med et system, der hindrer, at der kan ske udløb i kirken, anlægget er endvidere sikret med et alarmsystem. Kirken er under daglig opsyn af kirkens personale.

Årsag og trussel	Kræver beskyttelse af hvilke værdier	Hvilke forvaltningsmæssige tiltag er nødvendige?
Kirkegården Kirkegården er placeret omkring Jelling-monumenterne. Kirkegården mod syd består af en gammel klassisk kirkegård samt en nyere del fra 1990-erne. Vest for Nordhøjen er der ca. 200 gravpladser placeret i et ældre klassisk kirkegårdsanlæg, Denne del af kirkegården nedlægges på sigt. Den nordlige kirkegård er af nyere dato, omkring 100 år gammel. På kirkegården er der mange fredede gravminder.	En del af optagelseskriterierne på Verdensarvslisten var, at det er unikt at stedet forsat bruges, at kirken er en sognekirke og kirkegården fortsat anvendes til begravelser. Den ældste del af kirkegården ønskes bevaret med den kirkegårdskultur, den er udtryk for. Udvidelse og omlægninger af den nyere del ønskes gennemført med respekt for de historiske elementer, så der opnås størst mulig sammenhæng mellem kirkegård og monumentområde.	Jelling menighedsråd har udarbejdet en udviklingsplan for kirkegården. Udviklingsplanen tager stilling til bevarelse, omlægning og nyanlæg. Målsætningen er at bevare den sydlige kirkegård i den traditionelle klassiske stil. Kirkegården mod vest vil på sigt blive nedlagt. Der oprettes ikke nye gravpladser, dog kan pårørende fortsat anvende eksisterende gravpladser. I forbindelse med gennemførelse af "Helhedsplanen for Monumentområdet" er der etableret et ensidigt stendige øst, vest og nord for nordkirkegården. Det er besluttet, at Nordkirkegården udlægges med bunddækkebeplantning med skråtstillede gravminder og uden egentlige hække og høje træer. Denne del af kirkegården vil kunne forenes i gensidig respekt for Verdensarvsstedets forskellige funktioner. Der skal etableres en klippet sti i timiansletten nord for kirkegårdsdiget for at undgå trafik på diget. Kirkegården er under daglig opsyn af kirkens personale
Trussel: Jelling sogns behov for gravpladser vil være stigende idet sognets indbyggertal er stigende. I 2020 er sognets indbyggertallet ca. 4.400. Slitage på kirkegården Hærværk mod gravminder og anlæg Mange besøgende		Med nordkirkegårdens udvidelse anses dette behov for at dækket. Det kræver planlægning og øget indsats af kirkegårdspersonalet at få arbejdet tilrettelagt til tilfredshed for såvel personale og turister.

En altovervejende trussel mod verdensarvsstedets øvrige værdiområder og planer (jf. afsnit 5) er mangel på økonomiske ressourcer. En nærmere gennemgang af de økonomiske forudsætninger for forvaltningen af verdensarvsstedet kan ses i afsnit 8.

7. Forvaltningstiltag

Der foregår en række aktiviteter inden for Verdensarvsstedet. Disse aktiviteter kan være forbundet med et øget pres og dermed være en trussel for værdierne i området. Derfor er det nødvendigt at disse aktiviteter reguleres ved forvaltningsmæssige tiltag. Menneskelige aktiviteter indenfor Verdensarvsstedet fordeler sig på følgende kategorier:

7.1 Gudstjenester, kirkelige handlinger og andre aktiviteter
Jelling kirke benyttes fortsat som sognekirke i Jelling Sogn.
Der er højmesse hver søndag, Årligt ca. 30 bryllupper, 60 begravelser/bisættelser, kirkekoncerter, foredrag og andre aktiviteter. Jelling Sogn har et højt kirkeligt aktivitetsniveau, og en fortsat udvikling af det kirkelige liv må forudses.

Menighedsrådet skal sikre, at sognekirken er til rådighed for alle kirkelige handlinger og samtidig sikre, at kirkens personale har mulighed for at passe deres arbejde, at personalet kan forberede sig herunder at organisten kan øve sig på kirkens orgel, og at kirken kan holdes ren.

På kirkegården skal efterladte pårørende have mulighed for i ro at besøge gravstederne.

Gudstjenesterne og de forskellige aktiviteter offentliggøres og annonceres i dagspressen, på kirkens hjemmeside og i kirkebladet. Det fremgår af kirkens hjemmeside, hvornår kirken er optaget. Der er tydelig skiltning til oplysning om igangværende kirkelige handlinger som oplysning til turister. Se yderligere herom i bilag B.

7.2 Turister
Monumentområdet besøges årligt af omkring 300.000 mennesker, heraf lægger godt 225.000 vejen forbi Kongernes Jelling. Her afvikles op mod 1000 arrangementer (rundvisninger, foredrag m.m.)

Frilægningen har gjort det muligt for området at rumme mange turister. På kirkegården og i kirken er regulering af turisternes færden nødvendig. Dette gøres hovedsageligt med opfordringer fra personale i Kongernes Jelling og Jelling Kirke, både i forhold til at passe på de fysiske ting på kirkegården og højene, samt ønsket om ro i kirke og på kirkegård. Der informeres på hjemmeside og i informationsmateriale fra Kongernes Jelling om forholdene. Der arbejdes løbende på at vurdere om øget skiltning vil have effekt, og hvilken form for skiltning, der er effektiv. Vi har set nogen effekt af skilte, der viser hen til trapperne, og skiltet i våbenhuset med ønske om ro i kirken har også en vis effekt.

Et godt samarbejde mellem Kongernes Jelling og kirkens personale/menighedsråd er vigtig for balancen i området. Der er aftale med VisitFredericia om, at krydstogtsturisterne ikke guides i kirken, men at der fortælles uden for kirkerummet, og at gæsterne derefter i stilhed besøger rummet. Kirken og Kongernes Jelling samarbejder om ro ved kirkelige handlinger og det er Kongernes Jelling, som fortæller turister om kirken, dels for at aflaste kirkens personale og menighedsråd, men også for at begrænse og tidsstyre de perioder, hvor der ikke er fortælling i kirken. Kirken skal være kirke, et sted hvor mennesker finder ro og fordybelse.
Ud over rundvisninger i området foregår mange aktiviteter arrangeret hovedsagelig af Kongernes Jelling.

Kommunens personale holder området uden for kirkegården rent og pænt, og sørger for at skraldespandene har kapacitet og antal nok til at følge med efterspørgslen.

Både formidlingscenter og kirke har meget informative hjemmesider og udgiver materialer, som sælges i cen-trets butik. Der er desuden gratis informationsmateriale tilgængeligt i kirkens våbenhus, I Kongernes Jelling og i de fleste af byens cafeer og butikker. Desuden findes en app, som på alle sprog fortæller om området. Der skal laves et samlet opdateret infomateriale for området.

7.3 Rekreative og kulturelle aktiviteter
Monumentområdet væver sig ind i midtbyen i Jelling - og midtbyen væver sig ind i Monumentområdet. Det skaber årligt fantastiske rammer for flere store og små kulturelle arrangementer inden for Monumentområdet, som f.eks. Vikingemarked, udendørs koncert ved højene og kulturarrangementer. Området bruges ligele-des til rekreative formål såsom gåture, hundeluftning, leg, afslapning m.m.

Med det omfang som aktiviteterne og arrangementerne aktuelt har, udgør de ikke en trussel for monumentområdet. Tværtimod er de med til at give lokalbefolkningen ejerskab til området og er med til at skabe byliv og gøre Monumentområdet attraktivt for mange målgrupper – borgere, turister, handlende m.fl.

Forvaltningsplan 2021-2024 indeholder bilag C og D, der har til formål at gøre det mere enkelt at låne et område i Monumentområdet til et arrangement. Desuden er formålet at gøre det mere enkelt at forvalte brugen af Monumentområdet, så der dels værnes om kulturarven, dels skabes en levende midtby.

I forbindelse med en årlig gennemgang og evt. revidering af forvaltningsplanen, vil det være nødvendigt at forholde sig til, om brugen af området skal justeres for ikke at belaste Monumentområdet, eller om der skal tages nye initiativer for at opretholde et levende verdensarvssted.

8. Økonomiske ressourcer og implementering

En vigtig overvejelse i sammenhæng med forvaltningen af Jelling Monumenterne er, hvordan man realistisk kan implementere de forskellige dele af forvaltningsplanen inden for de givne ressourcemæssige rammer. I forbindelse med nærværende forvaltningsplan er der en række menneskelige og økonomiske ressourcer, der forventes at være tilgængelige for arbejdet fremover.

8.1 Økonomi
Ifølge UNESCO påhviler beskyttelsen af Verdensarvssteder hele det internationale samfund. Det er derfor midler fra de kirkelige myndigheder, Vejle Kommune, Slots- og Kulturstyrelsen i Danmark og diverse fonde, som danner den økonomiske ramme for den fremtidige forvaltning, inklusiv bevarelse og optimering af områdets værdier.
Jelling Monumenterne har været begunstiget af stor opmærksomhed i offentligheden og hos forskellige fonde, som har gjort det muligt at gennemføre væsentlige dele af forvaltningsplanen. Således har Velux Fonden og År 2000 fonden støttet opførelsen af Kongernes Jelling og istandsættelse af kirken i 2000, Bikuben, Ar-bejdsmarkedets Feriefond og Augustinusfonden har støttet forskningen omkring monumenterne og A.P. Møller Fonden, stat og kommune støtter gennemførelsen af helhedsplanen.

Drifts- og vedligeholdelsesudgifterne for Monumentområdet uden for kirke og kirkegård afholdes af Vejle Kommune, som har udfærdiget en drifts- og vedligeholdelsesplan, bilag E. Dog undtaget kirkens P-plads og Sydhøjen, som hører under Kirken.

Vejle Kommune og Nationalmuseet sikrer i fællesskab halvdelen af driftsgrundlaget for oplevelsescentret "Kongernes Jelling". Øvrige halvdel indtjener Kongernes Jelling selv.

Udgifterne til vedligeholdelse af Jelling Kirke og Jelling Kirkegård afholdes af Jelling Kirkekasse.
Til kirkekassen indbetales beløb fra gravstedvedligeholdelse og andre ydelser på kirkegården og i kirken. I kirkekassen indgår endvidere et kirkeligt ligningsbeløb, fastsat af Vejle Provstiudvalg og finansieret af kirkeskat fra folkekirkens medlemmer i Vejle Kommune. I dette beløb er indeholdt en driftsramme og en anlægs-ramme. Menighedsrådet disponerer selv over driftsrammen, medens anlægsrammen kun kan anvendes til det formål, provstiudvalget har godkendt.
Ud over den almindelige ligning modtager Jelling Kirke et særligt tilskud, et såkaldt domkirketillæg, på 100.000 årligt til øget personale, rengøring, drift af montrer m.m.
Regelsættet herom tager sit udgangspunkt i lov om folkekirkens økonomi, lovbekendtgørelse nr. 331 af 29. marts 2014.

8.2 Implementeringsplan
Forvaltningen af Monumentområdet i Jelling vil i de nærmeste par år fortsat være præget af konsolidering. De store projekter som er gennemført i Jelling i forbindelse med etape 1 skal have lov til at udvikle sig. Samtidig kan nye projekter i forbindelse med realiseringen af strategiplanen fra 2019 gøre det nødvendigt med nye initiativer.

Revision af forvaltningsplanen foretages hvert 4. år. Revisionen foretages af Samarbejdsgruppen efter forud-gående høring i menighedsråd og Vejle Kommune.

Der er udarbejdet en første ramme for en bæredygtig turisme strategi. I 2021-22, afprøves det, hvordan arbejdet med at skabe bæredygtig turisme kan funderes og foldes ud. Der vil derfor ske en løbende justering af strategien frem mod et færdigt dokument.

Unesco indfører fra 2022 nye krav til monitorering, Periodic Reporting, som vi skal forholde os til. Der skal i løbet af 2021 afklares en fælles dansk skabelon for indsamling af data, så monitorering kan påbegyndes fra 2022.

Runestenene med belysning

9. Bilag

Bilag A	Monitorering
Bilag B	Notat vedrørende ro omkring Kirken
Bilag C	Notat vedrørende brug og aktiviteter - Monumentområdet
Bilag D	Notat vedr. brug og placering – Monumentområdet
Bilag E	Notat vedrørende drift – Monumentområdet
Bilag F	Afskærmning af runestenene i Jelling. Plan for drift og vedligeholdelse

Bilag A
Monitorering

Bilag A

Bilag A: Monitering
Monitorering af verdensarven foregår på flere forskellige måder. Således har driften at timiansletten og vedligeholdelse af montrerne deres eget bilag.

Monitoreringsplanen vedrørende slitage af højene og montrerne er lagt ind på kommunens database, drift-web, som en månedlig opgave. Sitemanager får en gang månedligt tilsendt opgaven, som løses ved billed-dokumentation. Billederne samles i databasen, og der kan løbende laves sammenlignende udtræk.

Der arbejdes i den kommende periode på at udarbejde en plan for monitorering, der opfylder kravene i periodic reporting, som skal afleveres til UNESCO i 2022 – 2023. Denne afrapportering overstiger omfangsmæssigt vores nuværende monitorering, og vi begynder i 2021 at indsamle de påkrævede data vedrørende økonomi, ansættelse og turisme.

Regler vedrørende syn på kirke og kirkegård:
I lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, lovbekendtgørelse nr. 77. af 2. februar 2009 er der fastsat bestemmelser om tilsyn. Det fremgår heraf, at menighedsrådet har det daglige tilsyn med kirken og kirkegården. (§ 23.) Et formaliseret syn over kirken og kirkegården, med deltagelse af repræsentanter for menighedsrådet og en bygningskyndig person, udpeget af menighedsrådet, skal foregå hvert år inden den 1. oktober, og der skal føres en protokol over synet. Det vil sige, at de mangler, skader og andre forhold, der iagttages, kort skal beskrives. Udskriften af protokollen skal sendes til provstiudvalget, der afgør, hvad der videre skal foreta-ges. Denne afgørelse træffes under hensyntagen til den økonomiske situation i ligningsområdet samt under hensyntagen til iagttagelsernes karakter. Det hedder videre i samme lov (§ 26), at der mindst hvert 4. år foretages syn, sædvanligvis ledet af provsten. I synet deltager en bygningskyndig person, der er valgt af provstiudvalget. Provsten sørger for, at en udskrift af synsprotokollen tilgår provstiudvalget, der afgør, hvad der videre skal foretages. I bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde er synet nærmere forklaret. Der er således her (§ 36) fastlagt følgende:

Stk 1:
Synet skal foretages omhyggeligt og omfatte:
1) Kirkebygningens ydre tilstand.
2) Kirkebygningens indre tilstand, herunder lofts- og tårnrum.
3) Kirkens inventar og tilbehør. Tilbehør, som opbevares uden for kirken, skal være til stede ved synet.
4) Behov for tiltag til forebyggelse af indbrud, tyveri, brand, vandskade samt stormskader og lignende forsikringsbegivenheder.
5) Kirkegården med tilbehør og bygninger til brug for kirken og kirkegården.
6) Kirkebygningens og kirkegårdens tilgængelighed for mennesker med handicap.
7) Miljø- og energihensyn.

Stk. 2.
Ved synet skal det påses, at mangler, der er konstateret ved tidligere syn, er afhjulpet. Er dette ikke sket, må grunden hertil oplyses, og en ny frist for afhjælpningen fastsættes.

Stk. 3.
Ved synsforretningen træffes bestemmelse om, hvilke nye arbejder og foranstaltninger, der skal udføres for at bringe kirken i forsvarlig stand. Der skal sættes en frist for manglernes afhjælpning. Disse bestemmelser gælder både menighedsrådets eget syn og provstesynet. Provstiudvalget afgør i sin behandling af synsudskriften, om manglerne skal udbedres ved finansiering af driftsrammen eller der skal meddeles en anlægsbevilling. Denne vil i de fleste tilfælde først kunne bevilges i det følgende budgetår.

Bilag B

Notat vedrørende ro omkring Kirken

Bilag B

Bilag B: Notat vedrørende ro omkring Kirken
Jelling Kirke, kirkegård og hele monumentområdet er både Jelling sogns og – lidt flot sagt – hele Danmarks/verdens.

Derfor er det vigtigt at balancere mellem stor åbenhed og tilgængelighed på den ene side og så på den anden side samtidig skabe rum for den ro og højtidelighed omkring kirken, de kirkelige handlinger og kirkegården, som sognets beboere og kirkens brugere har krav på.

Den store tilstrømning af turister og efterspørgsel på rundvisninger har betydet, at al rundvisning i kirken foretages af Kongernes Jelling mod betaling. Indtægten deles mellem Kongernes Jelling og kirken.

Der er i fælles-skab udarbejdet manuskript, så alle arbejder med den samme kernefortælling.

Derfor har vi fundet frem til en række enkle og praktiske løsninger, der på én gang fastholder stedet som åbent og tilgængeligt for alle, men samtidig også giver rum til den ro og fordybelse, som især sognets beboere søger i kirken, ved kirkelige handlinger og når de er på kirkegården.

1) Kirkens kordegn meddeler Kongernes Jelling hver gang der er begravelser/bisættelser, vielser og andre kirkelige handlinger, således at rundviserne kan tilrettelægge turene/lægge ruten, så der ikke er "planlagte" turister umiddelbart uden for kirken undervejs.

2) Ved alle kirkelige handlinger opstilles et skilt – på engelsk, tysk og dansk – hvor der gøres opmærksom på, at kirken er lukket, og hvornår den forventes åben for besøgende igen. Når det er gudstjenester tilføjes, at man er velkommen til at deltage. Kirkens sekretær opdaterer hjemmesiden, så turister har mulighed for at orientere sig forud for et besøg og undgå at køre forgæves.

3) På mere rolige tider af året går kirketjeneren ved begravelser/bisættelser ud til stenene og beder venligt turisterne trække sig tilbage, indtil følget er forbi. På tidspunkter med flere besøgende, har vi vagter ved lågerne til at bede tilkommende turister om at vente med at gå ind på kirkegården, indtil begravelsen er afsluttet, og for at undgå mange mennesker og støj fra besøgende på højene.

4) Rundvisninger i kirken foregår hovedsageligt på fastlagte tidspunkter, for at lette planlægningen af kirkelige aktiviteter. Kirkelige handlinger går foran rundvisninger i prioritering, så der kan forekomme flytning af en rundvisning. Kirken tager hensyn til rundvisning ved planlægning af kirkelige aktiviteter.

5) Der skiltes i våbenhuset med ønsket om ro i kirken for at bevare kirkerummets højtidelighed og muligheden for at både turister og sognebørn kan bruge rummet til bøn og til at finde ro og fordybelse. Der skiltes også med, at guidninger ikke foretages på egen hånd, men arrangeres gennem Kongernes Jelling.

Bilag C

Notat vedrørende brug og aktiviteter - Monumentområde

Bilag C

Bilag C: Notat vedrørende brug og aktiviteter - Monumentområde
Bilaget beskriver en række principper for brugen af Monumentområdet til arrangementer. Særligt i forhold til størrelsen på arrangementet.

Bilaget skal betragtes som et dynamisk bilag, dvs. at der løbende kan ske en justering af indholdet, hvis det skønnes nødvendigt. Justeringsforslag kan stilles af alle Forvaltningsplanens parter og skal forelægges styregruppen, som tager stilling til evt. justering.

Arrangement - størrelser:

- **Store arrangementer**

Jellings store arrangementer er af stor bymæssig og brandingmæssig værdi. Hvert år er arrangementerne hver især med til at trække 3.-4.000 besøgende til byen. Du må derfor gerne lave store arrangementer i Monumentområdet – efter aftale.

Vil du holde et stort arrangement i Monumentområdet, skal du kontakte Vejle Kommune, Vej & Park på https://www.vejle.dk/borger/vaer-aktiv/dit-arrangement/book-pladser-parker-og-torve/ med oplysninger om dit arrangement. Det er en god idé at ansøge i god tid – gerne 1 år før arrangementet.

Er der evt. spørgsmål så kan Vej & Park kontaktes på telefon 7681 2316

Det er Vej og Park, der godkender ansøgninger.
Vej og Park koordinerer godkendelsen af din ansøgning med en arrangementsgruppe. Arrangementsgruppen består af repræsentanter fra Vejle Museerne, Jelling Lokalråd, Jelling Kirke og Vejle Kommune. Arrangementsgruppen mødes nogle gange årligt, og behandler indkomne ansøgninger i relation til forvaltningsplanen for området. Bliver en ansøgning godkendt af arrangementsgruppen skal godkendelsen sendes til yderlig godkendelse for dispensation i forhold til fredningszonen. Her er der en høringsfrist på 5 uger, dertil kommer selve behandlingstid. Derfor er det vigtigt at der søges i god tid, gerne 1 år før afholdelse, for at være sikker på at det kan nå at blive behandlet. Ellers kan vi være nødsaget til at afvise arrangementer alene af den grund at behandlingstiden ikke kan overholdes.

Det er Forvaltningsplanens styregruppe, der beslutter, i hvilket omfang der kan foregå store arrangementer i Monumentområdet. Styregruppen påser dels hvor mange store arrangementer området kan tåle pr. år samt hvilken tidsmæssig afstand, der skal være mellem store arrangementer.

Til store arrangementer udarbejder vi sammen med dig en ”hvidbog”, hvor tidspunkt, placering, forberedelser, arrangement og oprydning er nærmere aftalt og beskrevet. Herunder også økonomi og evt. ekstraudgifter (f.eks. toiletvogne, store køreplader, strøm, ekstra skrald mv) ud over den almindelig drift i området. Er arrangementet kommercielt skal du forvente at betale for leje af arealet.

Store arrangementer slider hårdt på Monumentområdets arealer og kan kræve reetablering af arealer. Du skal som arrangør derfor kunne varetage evt. ekstra udgifter til reetablering af områder, hvis dit arrangement har medført skader på området.

Eksempler på store arrangementer: Jelling Vikingemarked og Sommermusik på højene.

- **Mellemstore arrangementer**

Monumentområdet er en levende del af Jelling Midtby. Mellemstore arrangementer er med til at tiltrække både besøgende og borgere til midtbyen og dermed understøtte bylivet, handlen og dermed en attraktiv midtby. Du må derfor gerne bruge området til mellemstore arrangementer – efter aftale.

Vil du holde et mellemstort arrangement i Monumentområdet, skal du kontakte Vejle Kommune, Vej & Park på https://www.vejle.dk/borger/vaer-aktiv/dit-arrangement/book-pladser-parker-og-torve/ med oplysninger om arrangementet. Det er en god idé at ansøge i god tid – gerne 1 år før arrange-mentet. Er arrangementet kommercielt, skal du forvente at betale for leje af arealet.

Er der evt. spørgsmål så kan Vej & Park kontaktes på telefon 7681 2316

Det er Vej og Park, der godkender ansøgninger.
Vej og Park koordinerer godkendelsen af din ansøgning med en arrangementsgruppe. Arrangementsgruppen består af repræsentanter fra Vejle Museerne, Jelling Lokalråd, Jelling Kirke og Vejle Kommune. Arrangementsgruppen mødes nogle gange årligt, og behandler indkomne ansøgninger i relation til forvaltningsplanen for området. Bliver en ansøgning godkendt af arrangementsgruppen skal godkendelsen sendes til yderlig godkendelse for dispensation i forhold til fredningszonen. Her er der en høringsfrist på 5 uger, dertil kommer selve behandlingstid. Derfor er det vigtigt at der søges i god tid, gerne 1 år før afholdelse, for at være sikker på at det kan nå at blive behandlet. Ellers kan vi være nødsaget til at afvise arrangementer alene af den grund at behandlingstiden ikke kan overholdes. Er der evt. spørgsmål så kan Vej & Park kontaktes på telefon 7681 2316

Vej og Park koordinerer din ansøgning om et mellemstort arrangement med et arrangementsudvalg. Gruppen er bredt fagligt sammensat og ser på, om dit mellemstore arrangement kan fungere i Monumentområdet ift. arkæologien, kirkelige handlinger, relevans for området mm. Gruppen vurderer desuden, om dit arrangement bare kan sættes i gang, eller om der er brug for en afklaring på politisk niveau i Vejle Kommune og/eller i Styregruppen. På den måde sikrer du, at der på forhånd er bred op-bakning til, at dit arrangement foregår i Monumentområdet. Og at der rent faktisk er plads til dit arrangement i Monumentområdets kalender. Det er en god idé at ansøge i god tid – gerne 1 år før arrangementet.

Eksempel på mellemstort arrangement: Mytologisk Art Festival

- **Små arrangementer**

Monumentområdet er en levende del af Jelling Midtby. Små arrangementer er med til at skabe liv i Jelling Midtby. Du må derfor gerne bruge Monumentområdet til leg, aktiviteter og ophold.

Vil du holde en mindre event eller et mindre arrangement i Monumentområdet, skal du kontakte Vejle Kommune, Vej & Park på https://www.vejle.dk/borger/vaer-aktiv/dit-arrangement/book-pladser-parker-og-torve/ med oplysninger om arrangementet. Det er en god idé at søge i god tid. På den måde sikrer du, at der er plads til dig og dit arrangement. Er arrangementet kommercielt skal du forvente at betale for leje af arealet.

Er der evt. spørgsmål så kan Vej & Park kontaktes på telefon 7681 2316

Det er Vej og Park, der godkender ansøgninger.
Vej og Park koordinerer godkendelsen af din ansøgning med en arrangementsgruppe.
Når dit arrangement er godkendt af arrangementsgruppen skal tegningsbilag og beskrivelse af arrangement sendes til yderlig godkendelse for dispensation i forhold til fredningszonen for Jelling Højene. Det betyder yderligere 4 ugers klagefrist + sagsbehandlingstid. Først herefter ved du om dit arrangement kan gennemføres

Ved at følge principperne for brug af Monumentområdet er du med til at sikre, at vi bevarer vores danske kulturarv - også for eftertiden.

Eksempler på små arrangementer: Loppemarked, hestevognskørsel, petanque, Jellingløb, Spotlight og alment accepterede arrangementer som Grundlovsdag og 1. maj.

- **Øvrige Arrangementer**

Jelling er en levende by med borgere i alle aldre. Kultur og oplevelser er kendetegnende for byen – og sådan skal det gerne fortsat være. Mange forskellige typer af kulturelle oplevelser er derfor velkomne i Jelling.

Hvis du ønsker at lave et kulturelt arrangement af mere midlertidig karakter, som ikke umiddelbart har tilknytning til Monumentområdet og hvor presset og slidtagen på Monumentområdet generelt må forventes at blive højt, så anbefaler vi andre placeringer i byen.

Har du et arrangement, der har brug for en anden placering, så kontakt Vejle Kommune, Vej & Park på mail vejogpark@vejle.dk – så kan vi henvise til et sted.

Eksempler på øvrige arrangementer: Cirkus, Tivoli og Musikfestival.

Bilag D

Notat vedrørende brug og placering
- Monumentområdet

Bilag D

Bilag D: Notat vedrørende brug og placering - Monumentområde
Bilaget beskriver en række principper for brugen af Monumentområdet til arrangementer. Særligt i forhold til placeringen af arrangementet, hvor der skelnes mellem Rød, Gul og Grøn zone samt Blå rute.
Bilaget skal betragtes som et dynamisk bilag, dvs. at der løbende kan ske en justering af indholdet, hvis det skønnes nødvendigt. Justeringsforslag kan stilles af alle Forvaltningsplanens parter og skal forelægges styregruppen, som tager stilling til evt. justering.

Arrangement - placering:

Rød zone – græsarealer øst for Gormsgade og vest for kirken og diget
- Du kan booke Rød zone til "Store arrangementer".
- Hvis du vil booke Rød zone skal du kontakte Vejle Kommune, Vej & Park via https://www.vejle.dk/borger/vaer-aktiv/dit-arrangement/book-pladser-parker-og-torve/ med oplysninger om dit arrangement. Det er en god idé at ansøge i god tid – gerne 1 år før arrangementet.
- Det er Forvaltningsplanens styregruppe, som beslutter i hvilket omfang, kan foregå "Store arrangementer" i Monumentområdet.
- For at kunne behandle din ansøgning skal du vedlægge tegningsbilag, som viser placering af telte, borde mm.
- Beredskabsplan skal udarbejdes af arrangør. Helikopterplads (kryds i gult område) skal være indeholdt i beredskabsplanen må kun indeholde "meget hurtigt flytbare ting". Hjertestarter skal ligeledes fremgå af planen https://hjertestarter.dk/find-hjertestartere/find-hjertestartere
- Bliver dit arrangement godkendt af Vej & Park efter koordinering med arrangementsgruppen skal tegningsbilag og beskrivelse af arrangement sendes til yderlig godkendelse for dispensation i forhold til fredningszonen for Jelling Højene. Det betyder yderligere 4 ugers klagefrist + sagsbehandlingstid. Først herefter ved du om dit arrangement kan gennemføres
- Repræsenterer du en forening, en institutioner eller lignende, så må du benytte området op til 12 dage i løbet af et kalenderår. Dit arrangement må optage op til 6 dage pr. måned, fordelt på 6 forskellige ugedage. Hvis du ønsker at bruge området mere end det, så skal du ansøge særligt om det.
- Du må holde dit arrangementet inden for det område, der er markeret som rød zone på kortet.
- Du skal som arrangør selv opsætte toiletvogne i passende antal og afholde udgifter hertil.
- Du skal som arrangør selv sørge for strøm til dit arrangement og afholde udgifter dertil.
- Repræsenterer du en forening, en institutioner eller lignende, så må du gerne have boder i om-rådet i forbindelse med dit arrangement. Der må ikke foregå nogen form for kommercielt salg.
- Du må gerne køre i området, hvis du har udlagt jernkøreplader på græsarealer og belægninger. Du afholder selv omkostninger til jernkøreplader.
- Som arrangør skal du bistå med at anvise parkering til gæster og deltagere. Der må ikke parkeres på arealerne i tilknytning til arrangementet.
- Der må gerne forekomme heste eller lign. på de afmærkede arealer mod nord.
- Området er arkæologisk område. Gravearbejde dybere end 20 cm, brug af pløkker, pæle og lignende genstande over 20 cm kan ødelægge arkæologiske fund i jorden. Du må derfor kun bruge pløkker, pæle og grave i en dybde af max. 20 cm, når du fastgør elementer. Du kan også anvende sandsække eller lignende.

- Under og efter dit arrangementet skal du rengøre arealerne sådan, at papir og andet affald ikke efterlades. Hvis Vejle Kommune skønner, at rengøringen ikke er tilstrækkelig, vil rengøringen blive foretaget for din regning.
- Som arrangør skal du umiddelbart efter arrangementet og inden for den bookede periode fjerne alle genstande, udstyr, sten mm., så området fremstår, som da du overtog det.
- Har du spørgsmål i forbindelse med dit arrangement er du velkommen til at kontakte Vejle kommune, Vej & Park tlf. 7681 2316 eller på mail vejogpark@vejle.dk

Gul zone – Græsarealer øst for Gormsgade og vest for Sydhøjen

- Du kan booke Gul zone til både Store, Mellemstore og Små arrangementer.
- Hvis du vil booke gul zone, kan du gøre Via https://www.vejle.dk/borger/vaer-aktiv/dit-arrangement/book-pladser-parker-og-torve/
- På den måde sikrer du, at der er plads til dig og dit arrangement.
- Beredskabsplan skal udarbejdes af arrangør. Helikopterplads (kryds i gult område) skal være indeholdt i beredskabsplanen må kun indeholde ”meget hurtigt flytbare ting”. Hjertestarter skal ligeledes fremgå af planen https://hjertestarter.dk/find-hjertestartere/find-hjertestartere
- Bliver dit arrangement godkendt af Vej & Park efter koordinering med arrangementsgruppen skal tegningsbilag og beskrivelse af arrangement sendes til yderlig godkendelse for dispensation i forhold til fredningszonen for Jelling Højene. Det betyder yderligere 4 ugers klagefrist + sagsbehandlingstid. Først herefter ved du om dit arrangement kan gennemføres
- Hvis du vil booke gul zone til Store eller Mellemstore arrangementer er det en god idé at ansøge i god tid – gerne 1 år før arrangementet. Hvis du vil booke til Små arrangementer skal du ansøge senest 21 dage før arrangementet. Det er Vej & Park der godkender arrangementer.
- Repræsenterer du en forening, en institutioner eller lignende, så må du benytte området op til 12 dage i løbet af et kalenderår. Dit arrangement må optage op til 6 dage pr. måned, fordelt på 6 forskellige ugedage. Hvis du ønsker at bruge området mere end det, så skal du ansøge særligt om det.
- Du må holde dit arrangementet inden for det område, der er markeret som Gul zone på kortet.
- Du skal som arrangør selv opsætte toiletvogne i passende antal og afholde udgifter hertil.
- Du skal som arrangør selv sørge for strøm til dit arrangement og afholde udgifter dertil.
- Repræsenterer du en forening, en institutioner eller lignende, så må du gerne have boder i området i forbindelse med dit arrangement. Der må ikke foregå nogen form for kommercielt salg.
- Du må gerne køre i området, hvis du har udlagt jernkøreplader på græsarealer og belægninger. Du afholder selv omkostninger til jernkøreplader.
- Som arrangør skal du bistå med at anvise parkering til gæster og deltagere. Der må ikke parkeres på arealerne i tilknytning til arrangementet.
- For at skåne kulturarven mod tryk, må der ikke forekomme heste eller lign. på arealerne i Gul zone. Vi henviser i stedet til de afmærkede arealer i Rød zone ved Store arrangementer.
- Området er arkæologisk område. Gravearbejde dybere end 20 cm, brug af pløkker, pæle og lignende genstande over 20 cm kan ødelægge arkæologiske fund i jorden. Du må derfor kun bruge pløkker, pæle og grave i en dybde af max. 20 cm, når du fastgør elementer. Du kan også anvende sandsække eller lignende.
- Under og efter dit arrangementet skal du rengøre arealerne sådan, at papir og andet affald ikke efterlades. Hvis Vejle Kommune skønner, at rengøringen ikke er tilstrækkelig, vil rengøringen blive foretaget for din regning.
-

- Som arrangør skal du umiddelbart efter arrangementet og inden for den bookede periode fjerne alle genstande, udstyr, sten mm., så området fremstår, som da du overtog det.
- For at kunne behandle din ansøgning skal du vedlægge tegningsbilag, som viser placering af telte, borde mm.
- Bliver dit arrangement godkendt af arrangementsgruppen skal tegningsbilag og beskrivelse af arrangement sendes til yderlig godkendelse for dispensation i forhold til fredningszonen for Jelling Højene. Det betyder yderligere 4 ugers klagefrist + sagsbehandlingstid. Først herefter ved du om dit arrangement kan gennemføres.
- Har du spørgsmål i forbindelse med dit arrangement er du velkommen til at kontakte Vejle kommune, Vej & Park tlf. 7681 2316 eller på mail vejogpark@vejle.dk

Grøn zone – Gorms Torv samt umiddelbart omkringliggende græsarealer

- Du kan booke Grøn zone til både Store, Mellemstore og Små arrangementer.
- Hvis du vil booke gul zone, kan du gøre det via https://www.vejle.dk/borger/vaer-aktiv/dit-arrangement/book-pladser-parker-og-torve/ På den måde sikrer du, at der er plads til dig og dit arrangement.
- Beredskabsplan skal udarbejdes af arrangør. Helikopterplads (kryds i gult område) skal være indeholdt i beredskabsplanen må kun indeholde ”meget hurtigt flytbare ting”. Hjertestarter skal ligeledes fremgå af planen https://hjertestarter.dk/find-hjertestartere/find-hjertestartere
- Bliver dit arrangement godkendt af Vej & Park efter koordinering med arrangementsgruppen skal tegningsbilag og beskrivelse af arrangement sendes til yderlig godkendelse for dispensation i forhold til fredningszonen for Jelling Højene. Det betyder yderligere 4 ugers klagefrist + sagsbehandlingstid. Først herefter ved du om dit arrangement kan gennemføres.
- Hvis du vil booke Grøn zone til et Mellemstort arrangement er det en god idé at ansøge i god tid – gerne 1 år før arrangementet. Hvis du vil booke til Små arrangementer skal du ansøge senest 21 dage før arrangementet.
- Repræsenterer du en forening, en institution eller lignende, så må du benytte området op til 12 dage i løbet af et kalenderår. Dit arrangement må optage op til 6 dage pr. måned, fordelt på 6 forskellige ugedage. Hvis du ønsker at bruge området mere end det, så skal du ansøge særligt om det.
- Du må holde dit arrangementet inden for det område, der er markeret som Grøn zone på kortet.
- Du skal som arrangør selv opsætte toiletvogne i passende antal og afholde udgifter hertil.
- Du skal som arrangør selv sørge for strøm til dit arrangement og afholde udgifter dertil.
- Repræsenterer du en forening, en institution eller lignende, så må du gerne have boder i området i forbindelse med dit arrangement. Der må ikke foregå nogen form for kommercielt salg.
- Du må gerne køre i området, hvis du har udlagt jernkøreplader på græsarealer og belægninger. Du afholder selv omkostninger til jernkøreplader.
- Som arrangør skal du bistå med at anvise parkering til gæster og deltagere. Der må ikke parkeres på arealerne i tilknytning til arrangementet.
- For at skåne kulturarven mod tryk, må der ikke forekomme heste eller lign. på græsarealerne i Grøn zone. Vi henviser i stedet til de afmærkede arealer i Rød zone ved Store arrangementer.
- Området er arkæologisk område. Gravearbejde dybere end 20 cm, brug af pløkker, pæle og lignende genstande over 20 cm kan ødelægge arkæologiske fund i jorden. Du må derfor kun bruge pløkker, pæle og grave i en dybde af max. 20 cm, når du fastgør elementer. Du kan også anvende sandsække eller lignende.

- Under og efter dit arrangementet skal du rengøre arealerne sådan, at papir og andet affald ikke efterlades. Hvis Vejle Kommune skønner, at rengøringen ikke er tilstrækkelig, vil rengøringen blive foretaget for din regning.
- Som arrangør skal du umiddelbart efter arrangementet og inden for den bookede periode fjerne alle genstande, udstyr, sten mm., så området fremstår, som da du overtog det.
- Har du spørgsmål i forbindelse med dit arrangement er du velkommen til at kontakte Vejle kommune, Vej & Park tlf. 7681 2316 eller på mail vejogpark@vejle.dk

Blå rute – hovedsti nordøst for kroen og hovedsti syd/sydvest for Sydhøjen

- Du kan booke blå rute til fx hestevognskørsel.
- Hvis du vil booke blå rute, skal du kontakte Vej & Park på mail vejogpark@vejle.dk
- Du skal ansøge senest 14 dage før arrangementet.
- Vejle Kommune vurderer, om der er behov for, at du forinden lægger små køreplader ud. Vejle Kommune har ca. 10 stk. små køreplader, som du kan låne.
- Beredskabsplan skal udarbejdes af arrangør. Helikopterplads (kryds i gult område) skal være indeholdt i beredskabsplanen må kun indeholde ”meget hurtigt flytbare ting”. Hjertestarter skal ligeledes fremgå af planen https://hjertestarter.dk/find-hjertestartere/find-hjertestartere
- Har du spørgsmål i forbindelse med dit arrangement er du velkommen til at kontakte Vejle kommune, Vej & Park tlf. 7681 2316 eller på mail vejogpark@vejle.dk

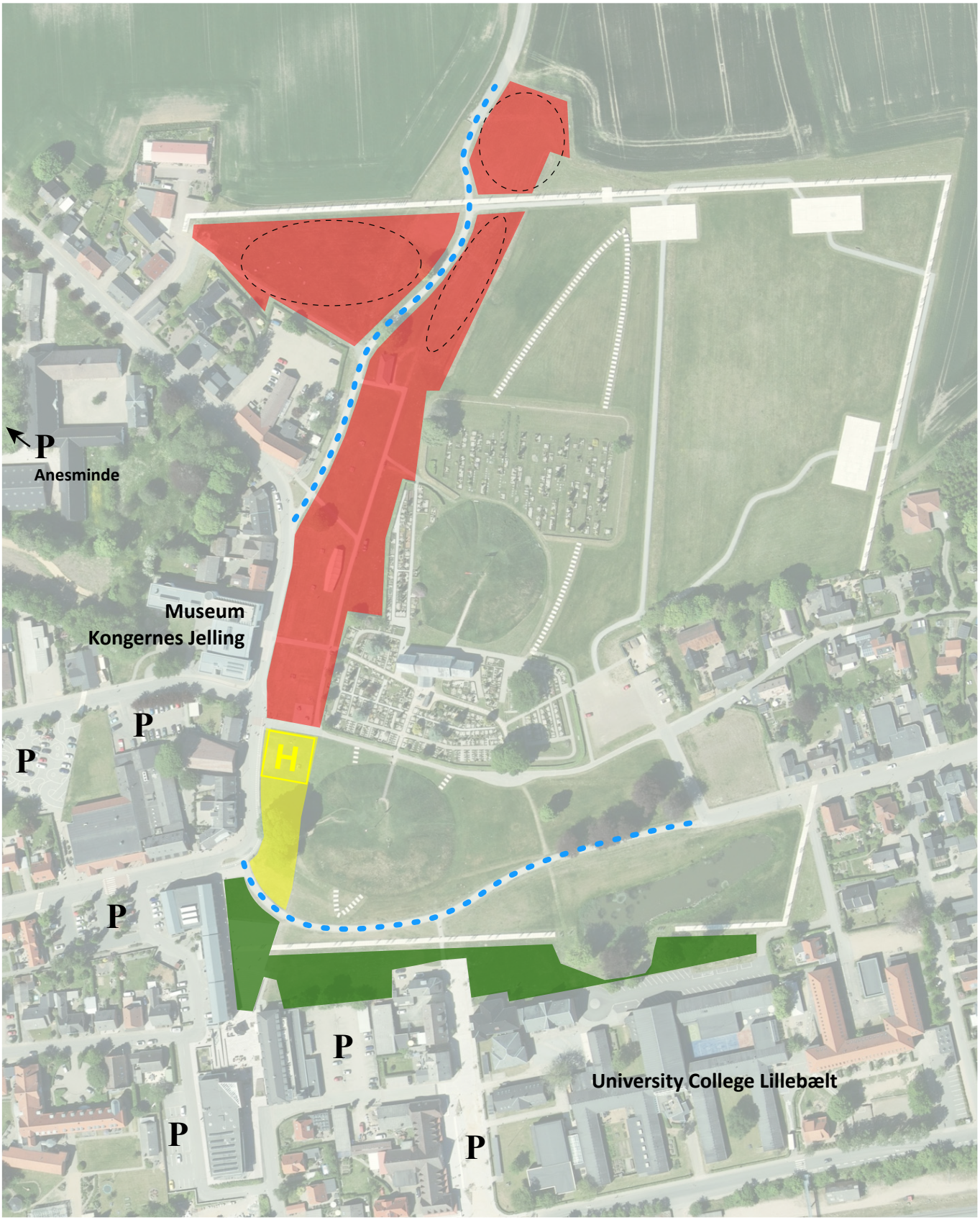

Rød zone	(kun til store arrangementer)	
Gul zone	(kan bookes)	
Grøn zone	(kan bookes)	
Hesteareal	(i forbindelse med store arrangementer)	
Blå rute	(kan bookes - f.eks. hestevognskørsel)	

Helikopterplads i gult område:
Skal være indeholdt i beredskabs-planen og må kun indeholde ”meget hurtigt flytbare ting”

Bilag E

Notat vedrørende drift
- Monumentområdet

Bilag E

Bilag E: Notat vedrørende drift - Monumentområde
Bilaget beskriver plejen og driften af Monumentområdet. Plejen af området skal være med til at sikre fortællingen, kunsten og arkitekturen som rummes på Monumentområdet. Samtidig skal de besøgende have en oplevelse af, at området altid er rent og sobert og at det hele samlet bliver en dejlig oplevelse.
Bilaget skal betragtes som et dynamisk bilag, dvs. at der løbende kan ske en justering af indholdet fra Vejle Kommunes side, hvis det skønnes nødvendigt.

Udstyr

Toiletter:
- Gælder det offentlige toilet på Marken samt det offentlige toilet i Kongernes Jelling.
- Toiletterne rengøres dagligt alle hverdage i vinterperioden – rengøringen vil normalt blive udført om morgenen.
- I sommerperioden udføres opgaverne også i weekenden.

Borde, bænke, affaldsspande mm.:
- Borde, bænke, affaldsspande mm. tilses alle hverdage og rengøres efter behov.
- Affaldsspande tømmes minimum én gang alle hverdage og på udvalgte steder, hvor der er stor aktivitet tømmes op til flere gange dagligt.
- I sommerperioden udføres opgaverne også i weekenden.

Palisader, huse og skibssætning:
- Palisader, huse og skibssætninger tilses hverdage og rengøres efter behov ved fejning, afvaskning samt fjernelse af alger og ukrudt.
- Hovedrengøring og beskyttelsesbehandling af palisader, huse og skibssætning udføres hvert 2-3 år alt efter slitage og forurening af betonen.

Stier
- Stier og veje med fast belægning fejes og rengøres efter behov. Stierne med stenbelægning oprettes løbende, når der er større lunker, pludselige spring, sporkørsel eller andre skader på belægningen.
- Stier med løs belægning rengøres efter behov. Stier med grus oprettes løbende, når der er større lunker, pludselige spring, sporkørsel eller andre skader på belægningen.
- Snerydning og glatførebekæmpelse for området kan findes på Vejle Kommunes hjemmeside www. Vejle.dk ved søgning på ordet ”sne”

Beplantninger

Træer:
- Træerne i området tilses årligt.

Marken:

- Marken inden for palisaden skal opleves som en helhed og består af en slette med høj græsagtig vegetation samt et areal med plænegræs mod vest (langs Gormsgade).
- Sletten med urteagtig vegetation består af naturligt forekommende græsser suppleret med indsåede specialgræsser, timian, torskemund, vejbred mm.
- Ved igennem plejen at udpine jorden fremmes vilkårene for den indsåede vegetation på sletten.
- Sletten slås forår og efterår i 10 cm højde og den afslåede vegetation samles op og køres bort. Der tilføres under ingen omstændigheder gødning på arealerne.
- Steder hvor sletten er slidt eftersås henholdsvis forår og efterår.
- Større uønsket vegetation på marken fjernes manuelt.
- Slette bestående af græsplæne holdes kortklippet hele sæsonen.

Græs uden for palisaden:

- Græsplæne, der holdes kortklippet hele sæsonen

Smededammen:

- Smededammen tilses hverdage og evt. affald fjernes.
- Beplantning i dammen fjernes efter behov og der kan være naturligt forekommende beplantning i dammen.

Generelt

Hvis der konstateres evt. problemer på området anbefaler vi at bruge ”Giv et Praj” på Vejle Kommunes Hjemmeside – www. Vejle.dk og søg ”Giv et praj”. ”Giv et praj” kan også hentes som en app til mobiltelefon.

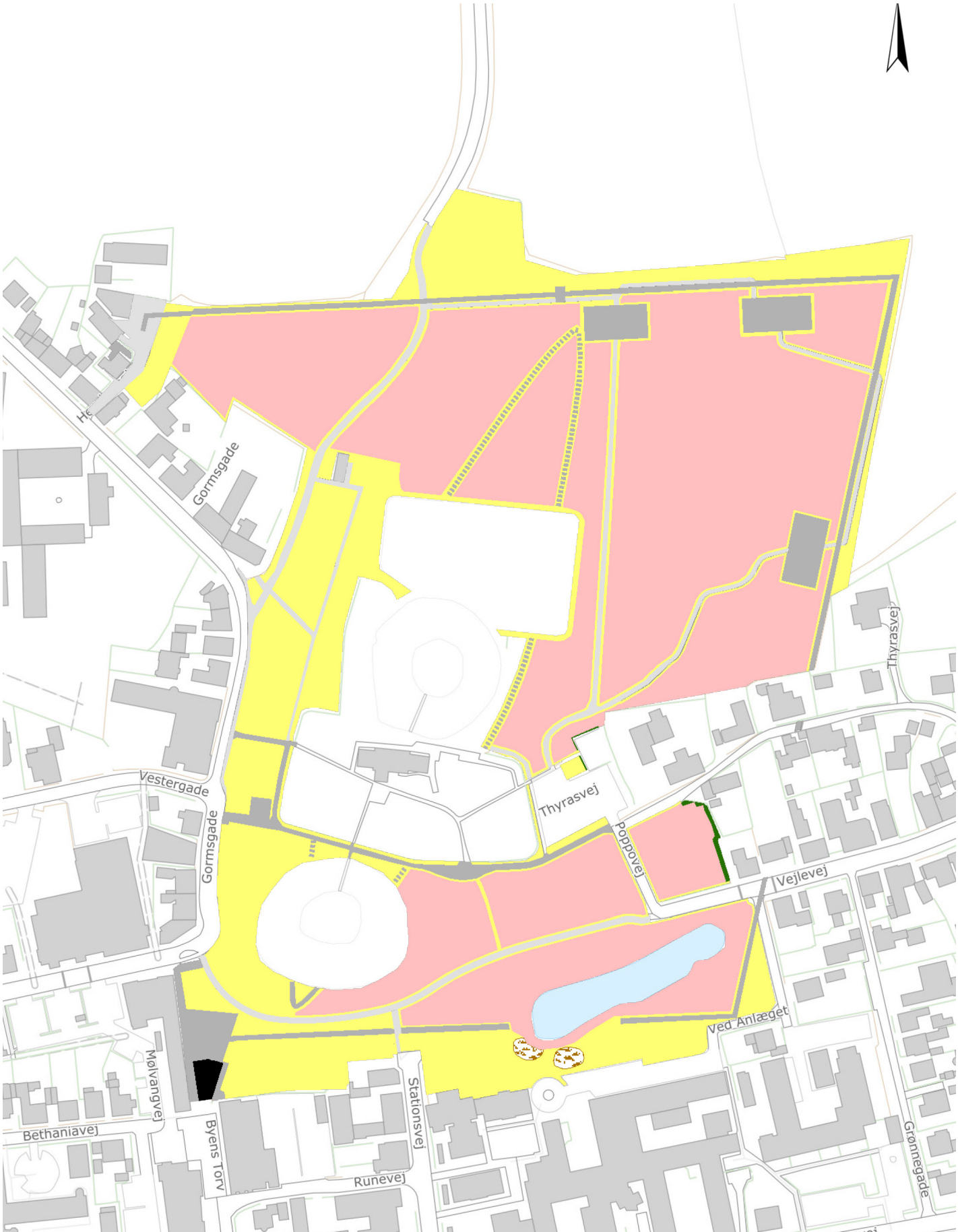

vejle KOMMUNE

Vejle Kommune
Skolegade 1
7100 Vejle
Tlf: 76 81 00 00
E-mail: post@vejle.dk

Sagsbeh.: PMENI

Dato: 09-12-2020

Målforhold: 1:2500

Emne: Drift Monumentområdet Jelling 2020

Timianslette
Kortklippet timianslette
Naturgræs

Bilag F

Afskærmning af runestenene i Jelling.
Plan for drift og vedligeholdelse

Bilag F

Bilag F : Afskærmning af runestenene i Jelling. Plan for drift og vedligeholdelse.
Nobel arkitekter

1. Generelle driftsforhold
2. Kontrolskema og logbog
3. Handlingsplan ved driftsforstyrrelse og kontrol
4. Adresseliste

Dato: 21.11.2012
Revision:

Generelle driftsforhold

1.0 Introduktion

Nedenstående oversigt er en kort beskrivelse af de generelle driftsforhold. For yderligere information henvises der til ringbind vedr. 'Drift og vedligehold', hvor detaljeret DV materiale fra de udførende entreprenører er samlet.

1.1 Personale og entreprenører

Alle der har at gøre med drift og vedligehold af afskærmningerne og området omkring afskærmningerne, skal gøres bekendt med og følge anvisningerne.

1.2 Brug af maskiner omkring afskærmningerne

Det er vigtigt, at afskærmningerne beskyttes ved den daglige vedligeholdelse af arealet. Der skal være særlig opmærksomhed omkring glashjørner, som ikke må påkøres.

Når der slås græs, fejes o.l. skal udkast fra maskiner mv. altid vendes væk fra afskærmningerne, så stenslag mod glasfladerne undgås.

1.3 Beskyttelse af runestenene

Ved arbejder inde i afskærmningerne skal berøring af stenene så vidt muligt undgås. Der må aldrig sættes stiger o.l. op ad stenene.

1.4 Klimateknik og Styring

Fejlmeldinger fra klimaanlægget bliver sendt på SMS til menighedsrådsformand og den person fra menighedsrådet, som fører tilsyn med de tekniske installationer. Ved en alarm skal afskærmningerne tilses hurtigst muligt og evt. fejl afhjælpes.

Hvis der registreres dug på loftfladerne af afskærmningerne skal stenene straks beskyttes med presenninger, så dryp fra bronzefladerne ikke misfarver runestenene.

Der skal løbende holdes opsyn med anlægget. Se side 5 - Kontrolskema og logbog.

1.5 Bronze

Bronzeoverfladerne rengøres udvendigt to gange årligt med rent vand.

1.6 Glas

Glassene i afskærmningerne holdes under opsyn og rengøres efter behov.

Glassene er antirefleksbehandlede, og det er meget vigtigt, at vejledningen for rengøring og pleje af glas følges! Se nærmere vejledning i generel mappe vedr. 'Drift og vedligehold'.

Der må ikke benyttes barberblade eller kemikalier på glasset. Det skal løbende sikres, at gummiprofilerne hæfter mod glashjørnerne. Rengøring langs belægning skal foretages omhyggeligt, så sand/grus fjernes uden at ridse glasset.

Bilag 1.7 Belægninger

Pikstensbelægningen er udført med Ø 8-15 cm granitsten lagt i brolæggergrus.

Belægningen fejes efter behov og eventuelt ukrudt fjernes både inde i afskærmningerne og på arealet omkring afskærmningerne, jf. planudsnit side 4.

Der må ikke benyttes feje/sugemaskine.

Belægningen skal løbende efterses, og ved afvaskning af gruset skal der efterfyldes med brolæggergrus (kan skaffes via brolægger).

Langs glassiderne skal det sikres, at gruset inde i afskærmningerne og udenfor har samme niveau.

Det skal sikres, at granitstenene ikke sætter sig og kommer i kontakt med glasset! Der skal minimum holdes en afstand på 20-30mm mellem granitsten og glas.

1.8 Tagrender

Tagrender og bladfang på afskærmningerne skal holdes fri for blade.

Tagrenden på østsiden af våbenhuset skal ligeledes holdes fri for blade, så de følere, der er placeret bag nedløbsrøret ikke fugtpåvirkes.

1.9 Rengøring inde i afskærmningerne

Afskærmningerne holdes i øvrigt under opsyn og rengøres indvendigt for insekter mv. efter behov.

1.10 Saltning

Der må ikke udføres saltning omkring afskærmningerne jf. planskitse side 4.

1.11 Faskine og sandfang

Faskinen består af 3 faskinekasser der tilsammen måler ca. 1,2m x 0,5m x 1,0m. Faskinens sandfang skal en gang om året efterses og renses.

Dækslet til faskinens sandfang er placeret 277 cm fra yderste hjørne af den lille afskærmning og 210 cm fra yderste hjørne af den store afskærmning. Center af dækslet er markeret i belægningen med en Ø 20 mm messingplade. Se planskitse side 4.

Bordursten
Indgang til kirken
Bordursten
Pikstensbelægning
2300
Bordursten
Lille runesten
Store runesten
Pikstensbelægning
1400
Pikstensbelægning
Bordursten
1710
Faskine - 3 stk. faskinekasser
(tilsammen 0,6m3)
Bundkote: 107.670
Pikstensbelægning
2100
Dæksel Ø315
under terræn
Hæk
2000
Hæk

PLANUDSNIT

2.0 Kontrolskema og logbog

Oversigten er baseret på de DV oplysninger, som er leveret af de enkelte entreprenører ved aflevering.

	BYGNINGSDEL	FREKVENS	AKTION	ANSVAR	DATO	INIT.	BEM.
1.0	**BRONZE**						
1.1	Udvendige bronzeoverflader I	Halvårligt	Vaskes med vand	MR			
1.2	Udvendige bronzeoverflader II	Hvert 3. år	Evt. vedligeholdelse med bivoks	MR			
2.0	**GLAS**						
2.1	Glasoverflader / hjørneprofiler	Efter behov	Vedligehold Jf. pkt. 1.6	MR			
3.0	**KLIMATEKNIK OG STYRING** Se Bilag 1 – Klimateknik og Bilag 2 – Styring						
3.1	Ventilator	Årligt	Test	JE			
3.2	Ventilationsrør og fittings	Efter behov	Renses	JE			
3.3	Ventilationskanaler og luftindtagsfilter	Årligt	Renses / udskiftes	JE			
3.4	Jalousispjæld / motorer	Halvårligt	Kontrol af lukkefunktion og drift	JE			
3.5	Varmeflader	Årligt	Renses / Kontrol af drift	JE			
3.6	Affugter	Halvårligt	Kontrol af drift	JE			
3.7	Automatiktavler/displays	Årligt	Kontrol af funktioner	JE			
3.8	Følere	Årligt	Test måleresultater	JE			
3.9	Pressostater	Årligt	Test ved trykændring	JE			
3.10	Gulvvarme	Årligt	Kontrol af drift	JE			
3.11	Kontrollamper, urstyring og omskiftere	Årligt	Kontrolleres	JE			
3.12	Logning af Klimadata	Månedsvis / Kvartalsvis	Kontrol af data og fremsende til NATMUS	MR			
4.0	**BELÆGNING**						
4.1	Belagte arealer	Halvårligt/ Efter behov	Fejes, luges og efterfyldes	MR			
5.0	**ØVRIGE FORHOLD**						
5.1	Tagrender og afløb	Halvårligt/ Efter behov	Renses	MR			
5.2	Sandfang ved faskine	Årligt	Renses	MR			
5.3	Fiberlys i afskærmninger	Efter behov	Kontrolleres	MR			

Ansvarlige - ME: Menighedsrådet - JE: Jelling El

DIAGRAM OVER PLACERING AF KOMPONENTER – STOR AFSKÆRMNING

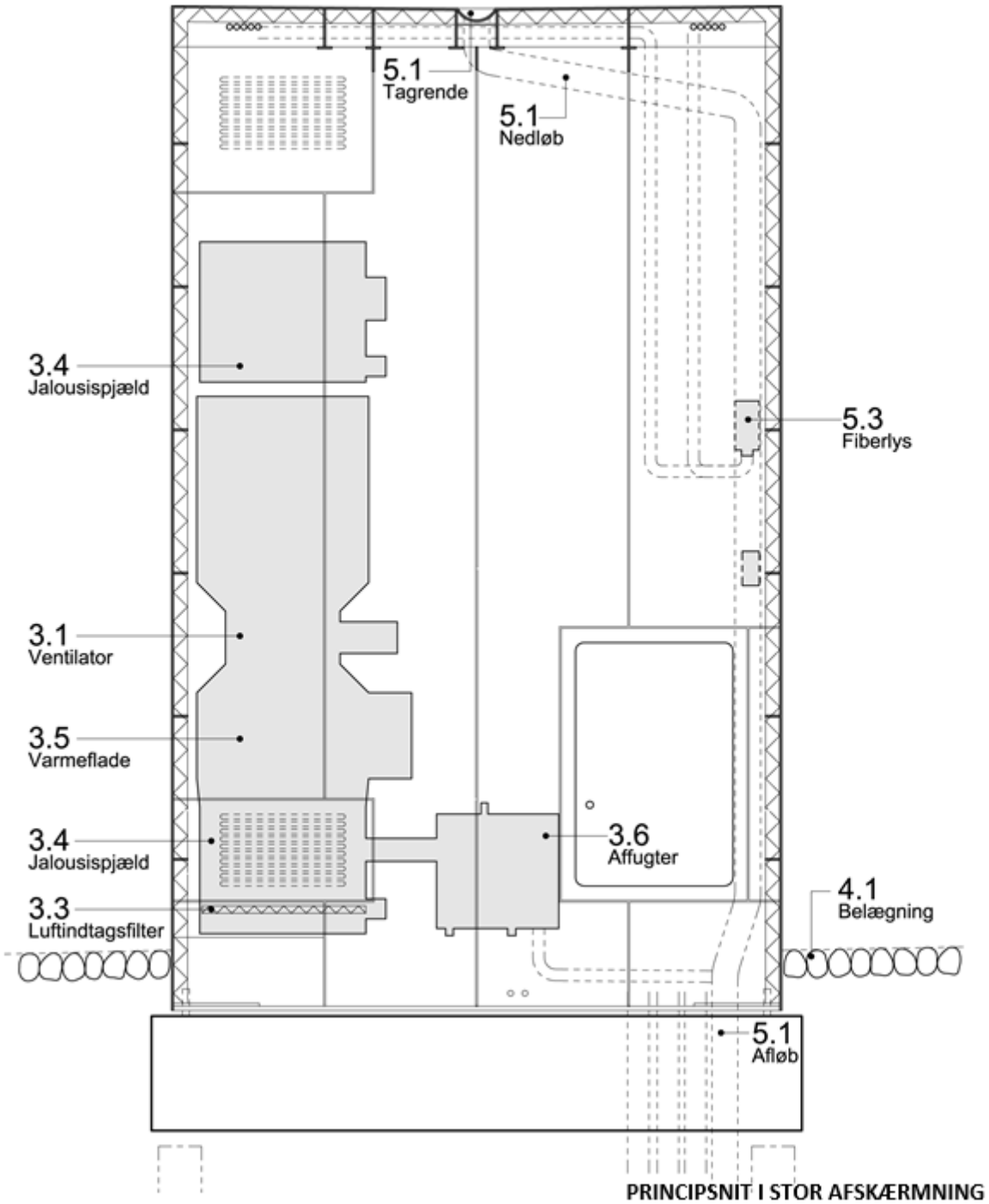

PRINCIPSNIT I STOR AFSKÆRMNING

DIAGRAM OVER PLACERING AF KOMPONENTER – LILLE AFSKÆRMNING

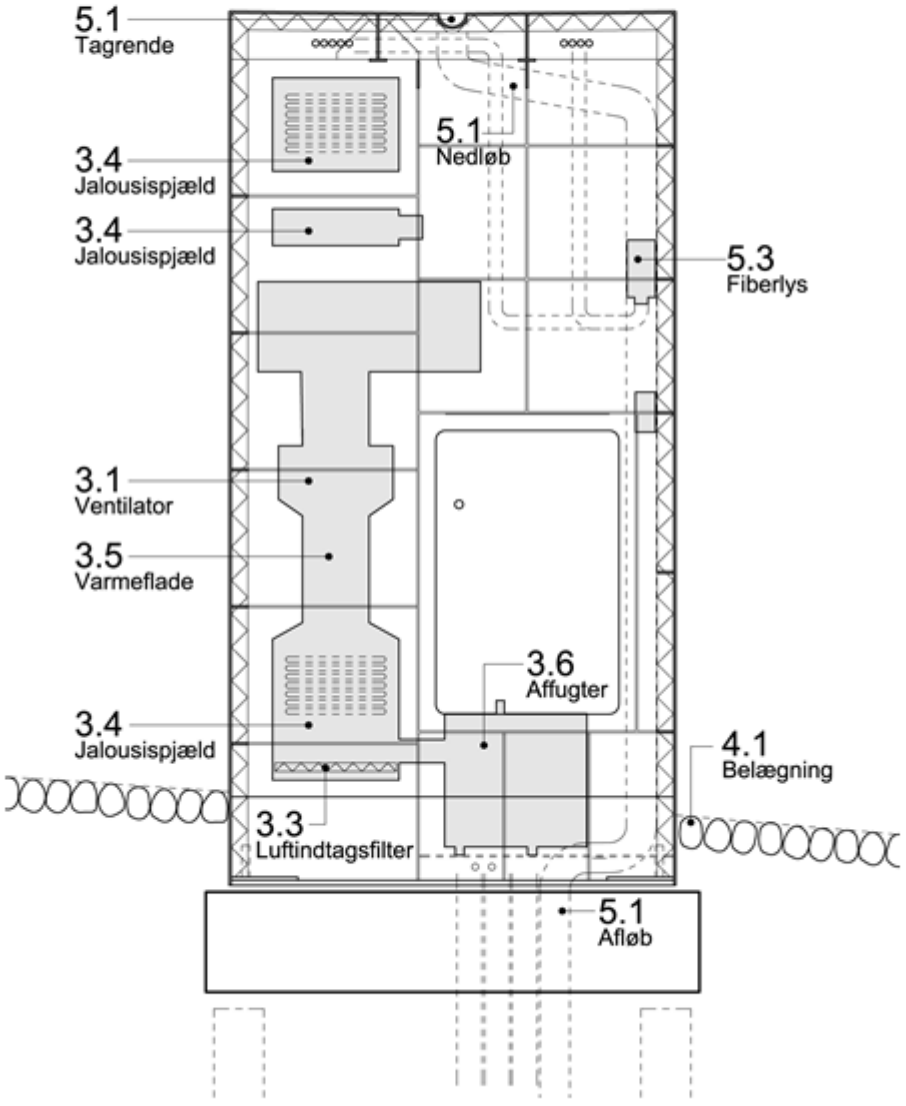

PRINCIPSNIT I LILLE AFSKÆRMNING

3.0 Handlingsplan ved driftsforstyrrelse og kontrol

Daglig overvågning
Afskærmningerne tilses dagligt af kirkens personale. Ved umiddelbare funktionsfejl kontaktes enten Menighedsrådsformand Menighedsrådsformand Jens Maibom, Graver Frode Christensen eller kirkeværge Johnny Jørgensen.

Klimaanlæg og Styring
Klimaanlægget overvåges af følere, der registrerer temperatur og fugtforhold. Overskrides de planlagte set punkter afsendes der en SMS alarm til:

- Kordegn Kirsten Thøgersen 29382810 samt graver Frode Christensen 40163682

Ved en fejlalarm skal afskærmningerne straks tilses, og det skal vurderes om der skal tilkaldes assistance.
Anlægget fremsender hver uge funktionsmeddelelse via SMS.

Serviceaftale
Der er indgået serviceaftale med AC Elinstallation Aps,Bellevuevej 1, 7100 Vejle
Telefon: 76 42 00 66

Serviceaftalen omfatter pkt. 3.1 – 3.11 i Kontrolskemaet. Øvrige punkter herunder opsamling af data fra klimalogning varetages af Teknisk tilsyn fra menighedsrådet.

Ved fejlalarm eller driftsforstyrrelse, som vurderes til at skulle udbedres omgående, skal Menighedsrådsformand eller Kirkeværge kontakte AC Elinstallation.

Kan AC Elinstallation ikke umiddelbart afhjælpe en evt. fejl skal den relevante leverandør kontaktes.

AC Elinstallation og Menighedsrådet skal ved de planlagte kontroller udfylde Kontrolskema, og indsætte skema i ringbind som opbevares i kontrolrummet i våbenhuset.

Kontrol
Menighedsrådsformand og opsynsmand har ansvaret for, at der udføres service og kontrol jf. kontrolskemaet. Denne kontrol gennemføres halvårligt og dokumentation fremsendes til Slots- og Kulturstyrelsen.

Kontrol af klimadata
Nationalmuseet har ansvaret for kontrol af klimadata som kan hentes fra klimaanlæggets computer. Denne kontrol gennemføres min. kvartalsvis. Menighedsrådets opsynsmand fremsender klimadata til Nationalmuseet.

- Poul Klenz Larsen, mobil: + 45 20 15 35 30

4.0 Adresseliste

Ejer	Jelling Kirke Thyrasvej 1 7300 Jelling	Jens Maibom, Menighedsrådsfor-mand jemai@km.dk mobil: 20 30 81 04
Bygherre	Slots- og Kulturstyrelsen H.C. Andersens Boulevard 2 1553 København V Kulturarvscenter Fejøgade 1, 2. sal 4800 Nykøbing Falster	
Museum	Nationalmuseet Frederiksholms Kanal 12, 1220 København K	Poul Klenz Larsen poul.klenz.larsen@natmus.dk mobil: 20 15 35 30 tel.: 33 13 44 11
Arkitekt og Totalrådgiver	NOBEL arkitekter a/s Vestergade 11 1456 København K	Erik Nobel eno@nobel.dk mobil: 29 64 96 02 tel.: 33 18 11 30
Ingeniør	Rambøll A/S Hannemanns Alle 53 2300 København S	Nikolaj Haaning nkh@ramboll.dk mobil: 51 61 88 77 tel.: 51 61 10 00
Landinspektør	Hvenegaard & Jens Bo A/S Fredericavej 16 7100 Vejle	Niels Sune Eriksen nse@jensbo.dk mobil: 20 28 32 66 tel.: 75 82 32 66
Funderingsarbejdet	Glibstrup a/s Skolevej 50 A 2630 Tåstrup	Tonny Jensen tonny@boregruppen.dk mobil: 40 45 37 09 tel.: 75 27 20 61
Bronzearbejdet	Broncestøberiet Leif Jensen ApS Vadstrupvej 67 2880 Bagsværd	Peter Jensen pj@ljbronce.dk mobil: 23 42 38 34 tel.: 44 44 99 87
Smedearbejdet	VSB Industri- & Stålmontage A/S Vandværksvej 42, Assentoft 8960 Randers SØ	Bjarne Kærgaard bjk@vsb-industri.dk mobil: 20 85 51 44

		tel.: 86 49 51 44
Glarmesterarbejdet	Gjerulff A/S Glarmestervej 1 8600 Silkeborg	Jesper Vittrup jesper@gjerulff.dk mobil: 20 96 12 17 tel.: 86 82 16 33
Hjørneprofiler	Sindby Bommerhavevej 41 Slelde 7100 Vejle	Tommy Rasmussen tr@sindby.dk dir.: 76 49 61 24 tel.: 75 88 21 22
Klimateknik og Styring	Glenco A/S Stamholmen 110 2650 Hvidovre IBA A/S Navervej 25 8382 Hinnerup	Michael Allerelli mlal@glenco.dk Mobil: 23 61 73 27 tel.: 36 39 42 22 Jan Sørensen jso@ibasystem.dk mobil: 30 76 50 97 tel.: 70 26 20 94
El-arbejdet	AC Elinstallation Bellevuevej 1, 7100 Vejle	tel.: 76 42 00 66
Belysning	Roblon A/S Lighting Division Nordhavnsvej 1 9900 Frederikshavn	Anne Mette Rahbek amr.fo@roblon.com mobil: 40 53 02 83 tel.: 96 20 33 00
Brolæggerarbejdet	AagaardGruppen Sjællandsgade 67 7100 Vejle	Jesper Aagaard jaa@aagaardgruppen.dk mobil: 40 32 46 50 tel.: 75 72 03 11